

ARDEALUL JURIDIC

REVISTĂ DE DREPT ȘI DE UNIFICARE LEGISLATIVĂ, DOCTRINĂ,
JURISPRUDENȚĂ, LEGISLAȚIE COMPARATĂ

ORGAN OFICIAL AL PUBLICAȚIUNILOR JUDECĂTOREȘTI DIN ARDEAL ȘI BANAT

Revista apare regulat la 1. și 15.
a fiecărei luni ca publicațiune ju-
ridică și săptămânal ca organ de
publicațiune judecătorească

Abonamentul:

Pentru autorități, banci, instit. fin.
avocați etc.

Pe un an 200 Lei
Pentru magistrați pe an 160
Un număr simplu 8
Un număr dublu 16
Un număr vechiu 12
Revista apare săptămânal.

Redacția Strada Băei No. 13. — Ad
ministrația: Str. Regina Maria Nr. 34
(Radio Reclam România S. A.) unde
se primesc abonamente și ori ce
cereri de ediție.
TELEFON 630.

SUMARUL:

1. Înainte de **Lazar Bădescu**
Consilier la Curtea de Apel Cluj.
2. Scăderea valutei și da'oriile bănești
(urmare) de **Ștefan Laday**
3. Lipsa de judecătorie de **Dr. Ion Boros**
Advocat din Oradea Mare
4. Aplicarea reformei Agrare în Ardeal
Înțelesul cuvântului „Absentelst” de **Ion Manescu**
Preș. de senat la Curtea de Apel Cluj.
5. Diviziunea dreptului (urmare) de **Dr. Romul Boila**
Profesor Universitar
6. Jurisprudența stabilită de Inalta Curte de
Casație. Complexul pentru Ardeal și Bucovina.
7. Ordonanța.
8. Unificare legislativă. Propuneri. Ante-
proiect de lege balneară (urmare) ela-
borat de **Dr. Mariu Sturza**

INAINTE

Et quasi cursores vitae
lampada tradunt.
Lucretiu

Cu precedentul număr „Ardealul Juridic” a trecut în al
treilea an al existenței sale.

Intemeetorii revistei încearcă, firește, o mare și le-
gitimă satisfacțiune sufletească: au acumulat în această operă,
nu numai soluțiunile date pricinelor, de diferitele instanțe jude-
cătorești împreună cu câtă-va jurisprudență, nu numai articole
de doctrină și adnotări ale feluritelor sentințe, dar au mai făcut
și operă de educațiune juridică.

Ca și lampadaforii Greciei antice, Intemeetorii au
aprins aici, în meleagurile transilvane, în capitala Ardealului,
torța luminoasă a dreptului, spre a fi transmisă generațiunilor
ce vor să vie, ca o îndrumare serioasă a unei munci de desvol-
tare a justiției, conformă cu natura și sentimentul național.

După revoluțiunea din toamna anului 1918, organele justiției
la un moment dat, au avut să se-resimță în funcționarea lor
regulată. Într'un stat bine organizat, justiția este factorul preem-
păntor în mersul normal al treburilor obștești.

Golurile lăsate de magistrații unguri ce au refuzat jură-
mântul, trebuiau cât mai îngrabă împlinite, pentruca mecanismul
regulat al Statului să nu fie, nu numai paralizat, dar nici chiar
stânjenit. Ceva mai mult, ca semn al suveranității naționale, trebuia
de îndată, în locul limbii maghiare, în locul mentalității magi-

straților unguri, în locul sentimentului străin de neam ce pre-
domnise de veacuri în distribuirea dreptăței să se introducă
acum limba românească. Cu caracterul ei specific și cu substratu
său neo-latin, această limbă trebuie să preșadă la împărțirea justi-
ției celor însetați de dreptate în cugetul și simțirea judecătorilor
români și apoi, pretutindeni, în cele mai din urmă ramuri ale justiției
din unghiurile cele mai depărtate ale Ardealului, pe lângă graiul nos-
tru strămoșesc, să se imprăștie — ca o mare și nestăpănită revă-
rsare a aspirațiunilor noastre de veacuri — sentimentul național
Stărticat în integritatea sa națională, împilat, asuprit și
înăbușit în dezvoltarea sa firească, neamul românesc reîntregit
de acum încolo urmează să-și desvolte aptitudinile inerente rasei
sale nobile, căci cu toate durerile lui de veacuri, sufletul i-a
rămas tot neîntinat și tot nealterat.

În aceste împrejurări grele și când apele tulburi ale ră-
scoalelor nu se retrăseseră încă, „Ardealul Juridic” se ivește,
purtând în articolul-program semnat de dl. Consilier **Vasilie M.
Dimitriu** între altele, următoarele constatări și postulate:

„Spre deosebire de țara veche, unde magistrații și avocații
folosesc o întreagă literatură juridică română și franceză, jude-
cătorii români din Ardeal n'au măcar o singură publicație, ce să
le stea într'ajutor și să-i orienteze în aplicarea legilor maghiare.”

„Fără îndrumări superioare în interpretarea și aplicarea
textelor, instanțele judecătorești perpetuează fatal o practică gă-
sită moștenire și ce e mai îngrijitor, unele dintre ele folosesc
încă, pentru împărțirea dreptăței, o limbă care ne amintește
jugul secolar.”

„Corectarea limbii de redactare a hotărârilor, interpretarea
juridică a textelor ca și traducerea lor cu note și comentarii,
comparația acestora cu textele corespunzătoare din legiurile
vechiului regat, concluziile ce s'ar impune din asemenea com-
parații în vederea unificării legislației — iată scopurile practice
ce urmărim.”

„Dacă mai adaugăm și cuvenita atențiune ce o vom da
chestiunilor de pură doctrină și dela care, firește, depinde
soluționarea atâtor probleme juridice cari se prezintă în prac-
tică, am sintetizat întregul program și directivă ce urmărește
„Ardealul Juridic.”

Și ca concluzie: „Mănași de interes superioare de neam
și solidari cu sforțările judecătoreimei Ardelene, un mănun-
chiu de magistrați și oameni de drept, am hotărâ-
rât apariția în Cluj a revistei de drept „Ardealul Juridic” pen-
tru a o sprijini în lupta eroică ce duce.

Ce a mănât și ce a înfrigorat, în împlinirea acestui program, pe acei magistrați și oameni de drept, cari au întemeiat Revista?

I-a înfrigorat un sentiment — i-a mănât o credință:

Sentimentul justului, binelui, adevărului și mai presus de toate, sentimentul datoriei și

credința lor nestrămutată în opera patriotică ce întemaiau ca și convingerea lor adâncă în însușirile superioare ale neamului. Știința dreptului nu este nici ușoară, nici limitată; din contra foarte vastă, subtilă și complexă.

Intr'însa, ca într'o apă limpede și liniștită, se oglindesc toate celelalte indelefniciri ale spiritului omenesc.

Și filosoful și psihologul află în intinsul imperiu al dreptului, materialul divers și delicat, prețios și atrăgător al speculațiilor intelectuale, dar mai ales filosofia, este inseparabilă de știința dreptului!

„Ardealul Juridic” însă, n'a înțeles să fie deocamdată operă de savant.

Ceiace trebuia deîndată, aici în Ardeal, ca dealtmintreli în toate ținuturile alipite, era oglindirea cât mai complectă, mai desăvârșită a cugetului și graiului românesc, a felului cum funcționează justiția română, normele generale, principiile ce o călăuzesc și sentimentul de dreptate ce se degajează din sentințele sale.

Această operă, însemnată să-i zicem noi, nu eroică, nu se putea, credem, realiza, decât prin publicarea periodică, dacă nu zilnică, a hotărârilor, sentințelor și deciziunilor pronunțate de instanțele judecătorești de orice treaptă, laolaltă cu adnotările sau comentariile respective ori cu jurisprudența adequată speței.

Operă de mare putere de muncă, de pricepere, de dezinteresare și chiar de jertfe bănești, căci nu arareori tipărirea Revistei a absorbit întreg fondul destinat aparițiunii ei regulate.

Totuș, „Ardealul juridic” s'a menținut a urmat împlinirea programului său, și, de-acum încolo, acei magistrați și oameni de drept ce au hotărât aparițiunea Revistei, mai pot dăinui, se pot da înlături de vor voi: opera lor va dura.

Mărirea adevărată spune Ernest Renan, în toate soiurile de măriri, este să fi pus întâia piatră.

„Ardealul juridic” va dura, pentrucă a corespuns nevoilor și năzuințelor justiției române în pământul înțelenit de veacurpunând deci cea dintâi lespede la temelia publicistitei juridice aici.

De sigur, cu timpul, urmărind constant programul său „Ardealul juridic” în mersul lui, progresiv, va înflori și va evolua, căci dreptul este însăși viața în continua ei prefacere.

Cu aceste urări și-n această perspectivă, „Ardealul juridic” pășeste în al treilea an al existenței sale.

Înainte dar...

Cluj, 10 Ianuarie 1923.

Lazăr Bădescu
Consilier la Curtea de Ape Cluj

Scăderea valutei și datoriile bănești.

Asupra tuturor obligațiilor stăpânește preceptul de drept: *pacta sunt servanda*. Aplicându-l la datoriile bănești, rezultă că pentru moneda de plată, convențiunea părților este decisivă.

Art. 987 C. civ. austr. dispune astfel: „dacă împrumutătorul a stipulat ca plata să se facă în moneda specială aratăată de el, plata trebuie făcută în aceeași monedă”. Din această dispozițiune se pot ivi multe îndoeli. Înainte de toate, art. 987 vorbește numai de împru-

muturi. S'ar putea zice că dispozițiunea fiind mărginită la împrumuturi, nu se poate aplica la alte datorii bănești și în genere la plățile făcute în urma altor raporturi de drept. D. e. vânzătorul n'ar putea stipula ca prețul de cumpărare să se plătească într'o monedă aleasă de el. Este sigur că art. 987 nu poate fi interpretat așa. *Unius positio non est alterius exclusio*. Din contră, aceea dispozițiune trebuie aplicată per analogiam la toate datoriile bănești. Propriu zis, nici n'avem nevoie de analogie, căci libertatea părților de a impune plata în orice monedă, rezultă din libertatea contractelor, care numai atunci este mărginită când legea cuprinde vre-o restricțiune. Art. 378 declară că contractele pot fi încheiate pentru toate lucrurile ce se găsesc în circulație, deci părțile se pot obliga și în privința monedei fără orice restricțiune. Art. 987 dovedește numai atâta că stipularea plății într'o monedă specială nu este interzisă prin lege. O astfel de declarație aceea a art. 987 este o dispozițiune superfluă, căci pentru a exclude plata în altă monedă decât cea națională, ar fi nevoie de o interdicție expresă a legii. Cum însă legea face, alături de art. 878 nu este nevoie de art. 987¹⁾.

Conform maximei: „*superflua lex non loquitur*” (maximă contra căreia C. C. A. păcătuiește foarte des), trebuie să găsim și o altă ratiune de a fi al art. 987. Anume: din libertatea părților de a impune vre-o monedă, nu rezultă necondiționat că debitorul să nu poată plăti decât cu acea monedă²⁾. Impunerea monedei poate să aibă numai rostul ca suma să fie fixată față de fluctuațiile valutelor. Când împrumutul s'a contractat asupra a 1000 franci elvețieni, intenția părților putea să fie ca această sumă să fie plătită efectiv sau numai să se restituie în lei suma pentru care în momentul plății se vor putea

¹⁾ Art. 987 poate fi interpretat și așa, că nu se referă la libertatea părților de a stipula moneda, ci la obligațiunea ca plata să se facă cu *pieșele*, speciile, date. Adică: împrumutătorul a dat 200 napoleoni și a stipulat ca debitorul să-i restituie deasemeni a 200 napoleoni; în acest caz creditorul nu este dator a accepta 4000 franci, ci numai 200 napoleoni în natură. Pentru această interpretare militează nu numai faptul, că art. 988 și 989 sunt redactate în aceeași șir de idel, ci și împrejurarea, că art. 987 vorbește de monedă *dată*. Dacă legiuitorul ar fi avut intenția să pună o regulă generală pentru libertatea monedei convenționale, ar fi spus, că debitorul trebuie să plătească în speciile impuse prin contract, indiferent dacă acele specii au fost date sau nu cu ocazia încheierii contractului. Interpretat așa, art. 987 nu pare a fi de prisos, pentrucă dispozițiunea cuprinsă în el înseamnă, că în astfel de cazuri nu este vorba de un contract de comodat sau locațiune (încheiat asupra speciilor date), ci de un contract de împrumut, lucru care are drept consecință, că speciile date trec în proprietatea împrumutului. Credem însă, că această interpretare este neadmisibilă. Conf. mai sus în text,

²⁾ Conf. Windscheid 256.

cumpăra 1000 franci elvețieni. Așa fiind, legea poate să dispună, cum să fie interpretat contractul în asemenea cazuri; care intenție a părților să fie prezumată: ca plata să fie făcută efectiv în moneda impusă sau ca debitorul să se poată achita și prin plata sumei corespunzătoare în valuta națională (sau alta, vezi mai jos). Art. 987 pune regula că atunci când împrumutătorul a dat o anumită monedă și a stipulat ca aceeași monedă să fie restituită, debitorul nu se poate achita cu alta monedă. Deci, art. 987 este o normă interpretativă, din care însă nu rezultă, că plata efectivă în moneda impusă nu este obligatorie decât în acest caz izolat. Înainte de a vorbi de celelalte cazuri, trebuie să ne ocupăm cu dispozițiunile codului de comerț și legii cambiale, mulțumindu-ne deocamdată cu atâtă că *în dreptul comun* — în afară de cazul prevăzut de art. 987 — *nu se găsesc dispozițiuni pentru interpretarea contractului când o anumită monedă a fost impusă.*

Codul de comerț (art. 326) cuprinde dispozițiunea că debitorul nu este obligat, să plătească în moneda arătată în contract decât numai atunci când contractul exclude ca debitorul să se achite cu altă monedă. Regula este că debitorul poate plăti cu moneda ce este în circulație la locul plății; iar plata în moneda impusă nu este obligatorie decât numai atunci când s'a stipulat ca plata să se facă efectiv în acea monedă.

Cu o structură inversă¹⁾, art. 37 din legea cambială pune aceeași regulă.

Revenim acum asupra chestiunii dacă regula pusă în dreptul comercial și cel cambial se poate aplica și în dreptul comun cu toate că codul nostru face. Anume, dacă rezultă din principiul „pacta sunt servanda” ca debitorul să fie obligat a plăti în moneda impusă, dacă din contract nu reiese că s'a dat libertatea de a plăti echivalentul în altă monedă.

Codul civil german (art. 244) cuprinde dispozițiune corespunzătoare art. 326 C. com. ung. „Ist eine in ausländisches Währung aus-

¹⁾ Codul de comerț, art. 326 pune regula că plata se poate face în altă monedă dacă părțile n'au stipulat contractul. Legea cambială pune regula că plata trebuie făcută în moneda arătată în cambie, dând debitorului libertatea să se achite cu altă monedă, când cambia nu exclude aceasta.

De fapt, redactarea art. 37 din legea cambială este greșită. În alineatul prim fiind pusă regula că „plata trebuie făcută în moneda arătată în cambie,” alineatul al doilea este în contradicție cu această dispozițiune cerând ca plata efectivă în moneda impusă să fie arătată în mod expres. Deci, alineatul prim este de prisos. Eliminându-se alin. I, structura art. 37 l. c. ar fi aceeași ca art. 326 C. com.

gedrückte”Geldschuld im Inlande zu zahlen, so kann die Zahlung in Reichswährung erfolgen, es sei denn, dass Zahlung in ausländischer Währung ausdrücklich bedungen ist”. Acest articol corespunde articolului 215 din proiect (Erste Lesung) a cărui motivare subliniază necesitatea acestei dispozițiuni. Credem însă că aceeași normă există în dreptul civil chiar și fără dispozițiune expresă. Anume:

Datoriile bănești nu sunt destinate pentru plata unor piese anume determinate. Îndată ce s'a stipulat aceasta (d. e. plătesc 200 napoleoni efectivi), este vorba de o obligațiune generică și nici decum de o datorie bănească. Obiectul obligațiunii poate să fie piese individual determinate (species) sau determinate după grupul la care aparțin (genus). În aceste cazuri nu vorbim de datorii bănești cu toate că prestațiunea se face prin darea pieselor ca monedă. Datoriile bănești sunt acelea al căror obiect este plata unei sume de bani. Creditorul are interesul ca aceea sumă să i-se plătească. Deci atunci când a fixat această sumă într'o valută streină, fără a pune restricțiunea că plata nu se poate face în altă valută, a concretizat numai măsura interesului său, debitorul fiind obligat numai să îndeplinească acest interes. Valuta streină nu s'a fixat ca mijloc de plată, ci numai ca măsură prin care s'a exprimat valoarea interesului. Orice dispozițiune convențională trebuie înțeleasă conform obiceiurilor părților și conform acelor scopuri pe care le urmăresc prin acea dispozițiune. Ca regulă, trebuie presupus că creditorul are nevoie de acea monedă care este în circulație în locul plății. Deasemenea debitorul are interesul să fie scutit de a căuta alta monedă decât moneda locului de plată. Deci, se poate presupune că atât creditorul cât și debitorul ar fi exprimat voința lor de a primi sau a plăti efectiv cu monedă streină, dacă ar fi avut acest interes. Fără să existe interese speciale, plata în monedă streină ar fi păgubitoare pentru ambele părți. Debitorul ar avea pierderi la cumpărarea ca și creditorul la vânzarea monedei streine. Deci conform practicei judecătorești trebuie aplicată și în dreptul civil regula că debitorul poate să plătească în moneda locului de plată, dacă la impunerea valutei streine (sau dacă plata se face în streinătate, la impunerea valute naționale) nu s'a stipulat plata efectivă în moneda impusă.

Pentru a putea cere plata în moneda impusă, se cere ca stipularea plății efective

că acea monedă să fie valabilă. Această teză pare a fi un truism, dar nu este cu totul superfluă. Când părțile au stipulat plata efectivă în moneda despre care erau de părere că este în circulație în locul plății, iar acea monedă era deja scoasă din circulație: este evident că însuș obligatiunea nu este nevalabilă ci numai stipularea plății efective. Nu se poate aplica art. 878 C. c. (prestațiunea fiind imposibilă), ci art. 882. Interesul creditorului este îndreptat la plata unei sume de bani; îndeșularea acestui interes este posibilă. Stipulațiunea ca acest interes să fie îndeșulată prin plata efectivă a unor monede neexistente, are numai caracter accesoriu; când cade, nu cade și însuș obligatiunea. Plata în aceea monedă este numai un mod al prestațiunei; dacă acest mod nu se poate efectua, debitorul nu va fi dispensat să-și îndeșlinească obligatiunea într'un alt mod posibil. Tot așa, dacă m'am obligat să trimit altuia marfa cu trenul, nu voi fi liber s'o trimit cu un alt mijloc de comunicație, dacă în urma unui accident nu mă pot folosi de tren.

Se înțelege că atacarea contractului poate să aibă loc în unele cazuri și pentru acest motiv. În această privință regulile generale referitoare la dol, violență, eroare sunt decizive. D. e. am un stoc de bancnote în streinătate despre care nu știu că sunt scoase din circulație. Fiind indus în eroare de cealaltă parte, am încheiat contractul numai pentru a putea plăti cu acele bancnote care, în urma raporturilor postbelice, nu pot fi introduse în țară. De sigur că pot ataca contractul. Deasemenea creditorul dacă nu știa că acele bancnote nu mai sunt în circulație și se poate constata că altfel n'ar fi încheiat contractul (d. e. avea nevoie de mijloace de plată din acea țară pentru a se achita acolo și numai în urma acestui fapt a făcut mari concesțiuni).

Quid, dacă prestațiunea în moneda impusă era posibilă în timpul încheierii contractului, dar în epoca scadenței nu mai este posibilă?

Art. 989 C. civ. reglementează numai cazul când moneda *națională* impusă nu mai este în circulație. În acest caz debitorul trebuie să plătească „piesele cele mai similare” și în cantitatea ce se cere pentru a restitui creditorului întreaga valoare intrinsecă a sumei date cu împrumut.

Prin această dispozițiune problema nu este deslegată. Mai întâiu ea este inaplicabilă la alte datorii bănești decât cele provenite

din împrumut. Când s'a făcut vânzarea, nu putem să stabilim valoarea intrinsecă prevăzută de art. 989. Apoi, trebuie să distingem, dacă imposibilitatea de a plăti cu moneda impusă a survenit din sau fără vina uneia dintre părți. D. e. mora debitoris a făcut ca acele monede să nu mai fie în circulație în timpul plății efective. Deasemenea: mora creditoris etc.

Când nici una dintre părți nu este vinovată, se aplică regulile referitoare la imposibilitatea prestațiunei. Această imposibilitate fiind numai parțială (pentru că privește numai modul prestațiunei, în obligațiune fiind însuși, plata sumei fixate), debitorul va fi liberat de a plăti efectiv în moneda impusă. Îndeșularea interesului creditorului de a primi suma obligațiunei fiind posibilă, debitorul va plăti acea sumă în a'tă monedă decât locului de plată.

Dacă imposibilitatea a survenit din vina debitorului sau a creditorului, se vor aplica normale referitoare la mora (debitoris, creditoris). Deci, dacă creditorul n'a primit prestațiunea *rite* oferită, iar bancnotele depuse de debitor la instanță se scot din circulație, debitorul poate cere plata în altă monedă ceea ce nu exclude să ceară restituirea pagubei cauzate. Se vede și din acest exemplu că dispozițiunea art. 1333 C. c. nu este peremptorie (conf. de altfel art. 1154 și 1409).

Se ține de această materie legea din 21 Decembrie 1916 care dispune că debitorii care au contractat cu obligațiunea de a plăti în aur efectiv, să se poată libera plătind creanța în bilete de ale Băncii Naționale pe valoarea lor nominală.

Această lege care s'a făcut într'un interes general dând curs forțat biletelor Băncii Naționale a modificat pentru cazul prevăzu dispozițiunile mai sus detaliate. Nu știm însă pentru ce consideră Curtea de Casație această lege ca având caracterul unei legi de ordine publică la care părțile nu pot renunța (Cas. I. 20 Dec. 1920 No. 600. Pandectele Rom. 1921 pag. 1 et sequ.). Când legea silește pe creditor să primească în locul aurului efectiv biletele Băncii Naționale și imputernicește pe debitor să plătească cu aceste bilete, nu poate fi aplicată invers: să silească pe debitor să plătească cu bancnote în loc de aur. Cât timp întregul trafic cu aurul nu este interzis, părțile sunt libere să plătească de acord comun cu aur. Ne întrebăm, cum ar fi judecat Casația, dacă în speță părțile fără se renunțe

la aplicarea legii, ar fi declarat că au reziliat contractul făcut anterior și apoi debitorul ar fi plătit cu aur din indemn propriu?

Oare legea interzice ca cineva să facă altuia o donațiune? (Altă chestiune este, dacă se poate dovedi că debitorul a fost silit să reanunțe la favoarea legii sau că a fost în eroare etc.) Din argumentarea că legea este de ordine publică, ar rezulta ca plata făcută în aur să se restituie. Acest caz ar fi foarte curios. Debitorul care a plătit 1000 de franci aur în loc să plătească 1000 franci în biletele Băncii Naționale, ar pretinde că creditorul să-i restituie aceste 1000 în aur. Creditorul ar răspunde: foarte bine, plătesc . . . în biletele Băncii Naționale, pentru că, conform jurisprudenței C. C. legea se aplică la toate datoriile bănești („deci și la orice fel de obligațiune“), deci și la obligațiunile ex lege.

Credem că legea în chestie nu a interzis debitorilor să plătească mai mult, decât ar fi dator să plătească și că nu-i autoriză să pretindă restituirea aurului plătit, lucru care ar avea consecințele curioase mai sus descrise. Debitorul *poate* să plătească cu bancnote dar eu este *dator* să plătească cu ele.

Nici cazul când în loc de aur să plătește în bancnote peste paritatea aurului, nu poate fi judecat altfel. Când părțile sunt de acord, cine poate să le interzică să plătească și să primească suma ce le place. Dacă debitorul ar plăti valabil, plătind plusul ca dobândă, donațiune, despăgubire sau cu orice alt titlu, pentru ce nu poate plăti cu scopul de a restitui creditorului același preț pe care-l primise dela el?

(Va urma)

Ștefan Laday.

Lipsa de judecători

Lipsa de judecători o știe și o simte deja de mult nu numai juristul practic, ci chiar și publicul mare, care din acest motiv nu bucuroș recurge pentru câștigarea drepturilor sale la forul judecătoresc, ci în celea mai multe cazuri sau face o transacție pentru sine însuși păgubitoare, sau renunțe definitiv la valorificarea dreptului său cu și mai mare pagubă.

Într'un stat de drept nu se poate privi cu suflet liniștit o astfel de stare a vieții juridice. Aceia, cari sunt menși a privi ca auctoritate de stat așezările juridice de azi, nu pot să fie liniștiți în conștiința lor și să zică: „Justiția nu are mare însemnătate în viața de stat.“ Dar oare au destulă prudență și pricepere, ca să înțeleagă enormitatea pagubelor ivite și imensa lovitură dată dreptății sfinte, care este

fundamentul tuturor statelor și societăților omenești?

Transferarea judecătorilor dintr'un loc în altul nu ajută nimic, ci cauzează un rău și mai mare demoralizând starea sufletească a judecătorilor. În aceasta chestie nu poate fi vorba de viața politică sau de partide politice, ci chiar de prestigiul statului, de simțul juridic și de onoarea națională, care în cea mai mare măsură este știrbită în tot cazul când dreptatea suferă din neglijența conducătorilor statului. Neîndestularea cetățenilor și a ajuns culmea și astfel numaidecât este nevoie de schimbarea deplorabilei vieți juridice. Deci am ajuns la „summum tempus.“ De amânare nu mai poate fi vorba, ci numai de mijloace și de modalități.

În chestia schimbării poate fi luat în considerare întreg regatul român sau numai un teritoriu unit. Regatul vechiu nu mai poate să împrumute, să dea judecători teritoarelor unite și — eu așa cred, că — ar fi salutar pentru vechiul regat, dacă mulți dintre judecătorii așezați în teritoriile unite ar putea fi trimiși în regatul vechiu. Dar apoi ce vom face în teritoriile alipite?

În cercurile juridice de 2—3 ani s'a vorbit și s'a scris mai multe baze de pornire și modalități de îndreptare, dar despre înfăptuirea acestora cercurile competente: „Urechi au și nu vor auzi.“

Dr. George P. Docan a arătat o modalitate de salvare în Ardealul Juridic (Anul II. Nr. 22) cu multă vervă și bunăvoință patriotică și prin aceasta a dovedit, că știe să poarte grija binelui comun și a consolidării puterii de stat. D-sa ca judecător de Tribunal cunoaște toate împrejurările referitoare la chestie și le descrie exact. Modalitatea de îndreptare propusă de D-sa însă poate fi discutată. Dacă scopul principal este, ca judecătorii dela tribunal să arate cât de mult rezultat și ca procesele în restanță să fie rezolvate cu dorita urgență — ca astfel apoi să ajungem la situația normală —, sistemul propus de D-sa nu mult folos ar aduce.

Sistemul de doi membrii în senatele Tribunalelor este neadmisibil și neacceptabil și din punctul de vedere a scopului, pentru care s'a instituit senatul; și din punctul de vedere a scopului dorit ca și din punctul de vedere a conceptului de senat. Prin doi membrii nu este asigurată dreptatea mai tare, decât prin un singur judecător; nu s'ar elibera destui judecători pentru salvarea situației și doi membri nu formează senat, pentru că numai „tres faciunt collegium.“ Al doilea judecător ar fi astfel de prisos, cași al treilea; de controlor nu are nevoie nici un judecător, pentru că controlorul adevărat al judecătorului este numai jurământul și conștiința lui. Dar divergența între doi judecători se poate ivi nu numai în merit: în aducerea sentinței; ci chiar și în decurgerea procedurii. Și apoi ce are să urmeze în cazul acesta? Tot readucerea dosarului la senat

Suntem de părerea, că trebuie să se facă o reformă radicală. Lucrul făcut pe jumătate nu este terminat și în chestia discutată nu ar avea nici un folos.

În timpul mai din urmă s'a ivit părerea și doară și guvernul intenționează, ca procesele dela tribunal să fie judecate numai de un singur judecător. Ideea este bună nu numai pentru scopul dorit: descarcarea tribunalului și restabilirea situației normale, ci și din punctul de vedere al dreptății. Starea faptică din procesul dela tribunal se ivese la fel în viața practică, cași starea faptică din procesul dela judecătorie. Deci pentru ce să judece aceeași stare faptică la tribunal mai mulți judecători și la judecătorie numai unul? Valoarea mai mare și natura, caracterul procesului azi în împrejurările actuale nu pot fi decizivă. Sunt procese de atribuția tribunalului, cari s'ar putea rezolva și de judecătorie, prin urmare de un singur judecător; d. e. declararea de mort. Pe altă parte sunt procese în atribuția judecătoriei, cari și după mărimea valorii ca și după firea și caracterul lor ar fi judecate mai exact și mai potrivit de senatul tribunalului; d. e. unele procese de posesiune (határperek) sau unele procese de arendare, al căror valoare trec de zeci și sute de mii.

Din motivele acestea în împrejurările actuale trebuie să fim atenți numai la scopul dorit: la despovorarea tribunalelor și la restabilirea situației normale dorite atât de juriștii în practică, cât și de publicul lipsit de dreptate.

Sistemul judecătoriei (un singur judecător) însă deocamdată nu se poate introduce în tot cursul procesului dela tribunal. Ar fi bine ca toată procedura până la aducerea sentinței să o desfășure un singur judecător, iar ascultarea sub jurământ a părților litigante și aducerea sentinței să se facă în senat de trei membri, din cari unul: referentul să fie todeauna judecătorul, care a condus și a desfășurat procedura premergătoare sentinței — iar în ședința senatului să fie predată cu graiul toată procedura precedentă adecă materialul deja adunat, ca toți membrii senatului să cunoască materialul procesului și după aceasta să poată decide asupra chestiei de ascultarea sub jurământ a părților litigante și a aduce sentința. În modul acesta doi judecători: președintele și referentul ar cunoaște pe deplin tot materialul procesului.

Sistemul acesta se cuprinde în una din procedurile popoarelor europene, mi se pare în procedura civilă austriacă, și este cunoscut în cea mai mare parte și în procedura civilă a Transilvaniei în procesele apelate dela judecătorie la tribunal. O astfel de procedură ar fi mai ușoară, pentru că astfel s'ar putea evita repetarea judecării ante-

rioare în cele mai multe cazuri, pe de altă parte s'ar elibera deodată doi judecători.

Combinarea de a judeca cu doi judecători azi în puhoiul de procese restante de 10—15 ani în curgere n'ar avea nici un folos real, considerând, că numărul judecătorilor la tribunal este abia a treia parte, din care ar fi necesar. Un judecător încă tot fără folos real și de prisos ar fi ocupat. Un lux ca acesta însă nu putem face, dacă voim o schimba situația radical.

Cu procedura mai sus amintită am putea în curând ajunge acolo, ca și procesele ordinare, cari s'au pus în curgere înainte de anul 1915, să fie rezolvate. Procesele acestea de mulți ani sunt chiar uitate, nu ca să se poată rezolva sau sista. Dar o astfel de situație nici pentru procesele acestea nu se poate tolera, pentru că datoria statului este, ca și acelea să fie isprăvite.

Ori ce sistem s'ar introduce însă pentru ameliorarea situației, trebuie să constatăm, că situația de azi nu poate să dureze mai departe. Iar cercurile competente trebuie să țină seamă că deja au trecut împrejurările extraordinare, că trăim în deplină pace și că sfintenția dreptății pretinde o îmbunătățire grabnică în rezolvarea cauzelor procesuale.

Dr. Ioan Boros
advocat Oradea-Mare

Aplicarea legii de Reformă Agrară în Ardeal.

Cum trebuie înțeles „absenteismul“ din legea pentru reforma Agrară.

Art. 6, al. c) din legea pentru reforma agrară din Transilvania, etc. spune: Absenteist în sensul legii de față este acela care de la 1 Decembrie 1918 până la depunerea legii de față a lipsit din țară.

Nimic mai concret, nimic mai lămurit de cât această definiție pe care o dă legea. Absenteismul prevăzut de legea pentru reforma agrară este ceva special, o creație bine determinată de lege. Cine a lipsit din țară de la 1 Decembrie 1918 și până la 23 Martie 1921 este considerat ca absenteist, când este vorba să sufere rigorile legii de reforma agrară.

Societatea vede cu ochi răi pe acela care având proprietăți în țară, lipsesc din țară. Un interes economico-social cere ca proprietarul să fie la proprietatea lui. El cultivă terenul mai bine, se îngrijește mai mult de fertilitatea solului. El se poartă mai bine cu mici cultivatori de pământ din jurul lui, nu-i speculează, le dă instrucții părințești, etc. etc.

De aceea prin legi se crează consecințe excepționale față de o asemenea situație. Așa avem legea impozitului foaciar care supune pe absentești la un impozit dublu, așa avem și legea de reforma agrară, din toată România Mare, care le crează o situație specială.

Dar legea pentru reforma agrară de aci din Ardeal este foarte blândă în aceasta privință. Ea circumscrie situația de absenteist numai la un termen scurt și bine determinat. Deci în afară de acest ter-

men, indiferenți unde a fost sau unde se află proprietarul, nu are importanță.

În această privință, aici în Ardeal, legiuitorul a mai avut și o rațiune superioară de stat care nu este în căderea celor ce sunt chemați să aplice legile, să o discute.

Așa fiind înțeles absenteismul, s'a pus în primul rând chestiunea dacă un cetățean străin poate suporta consecințele stărei de absenteist.

Mai întâi de toate art. 2 din lege prevede că exproprierea atinge proprietatea fără privire la calitatea proprietarului. Deci indiferent dacă proprietarul este cetățean român sau străin. De altfel, nici nu se putea altfel.

Cum s'ar putea concepe o clipă măcar că străinul să se bucuri de o excepție favorabilă, cetățeanului țării. Găsesc de o îndresneală nespuse de crimină și aceasta chiar atunci când îndatoririle profesionale, cheamă pe cineva să se transforme în apărător, pe acela, care cutează să ceară într-o țară ce se bucură de o deplină suveranitate; ca străinii să nu fie tratați, în cel mai fericit caz, egal cu cetățeanul țării, când este vorba în special de exproprierea teritoriului țării (art. 11 constituție).

Cea ce se cere a se ști la starea de absenteist este dacă proprietarul a stat sau nu-a stat în țară, unde este situată proprietatea. Nu importă cauza. Nu are importanță faptul că proprietarul este cetățean român sau străin, că a putut să stea în țară sau că nu a putut, că e caz de forță majoră, că a putut să se transporte sau că nu a putut, și cu atât mai vădit dacă nu i-sa permis intrarea în țară.

S'a discutat mult tratatul de la Trianon și s'a căutat ca sub pavăza acestui tratat, să se creeze situații favorabile ungarilor, care au proprietăți aici în teritoriul, ce a aparținut fostei monarhii Habsburgice.

Este drept, că acest tratat prevede, că cei cari fiind domiciliați aici la noi și optează pentru cetățenia maghiară, vor putea să-și mențină averea lor imobilă.

Aceasta dispoziție pare că s'a pus mai mult față de legile țării noastre, care nu permit ca imobilele rurale să fie proprietatea cetățenilor străini și de uzurile dreptului internațional.

Nu se poate zice însă în tot cazul, că prin această dispoziție s'a interzis dreptul de expropriere. Exproprierea este dictată de utilitatea publică a statului și din această cauză chiar, se poate efectua. Ea ține de organizarea internă a statului și în această privință tratatele internaționale nu pot dicta, fără a atinge suveranitatea statului, cea ce este inadmisibilă față, mai ales de un popor învingător și care era chemat să dicteze tratatul de pace.

În cazul acesta, proprietatea imobilelor rurale, rămânând și mai departe a acelor care voiesc să rămână tot cetățeni unguri, aceasta proprietate urmează ea să se bucure de protecția dată de lege persoanelor și averilor în genere (art. 11 din constituția noastră) și în măsura prevăzută de acele legi. În tot cazul în mod egal cu cetățeni români.

Dar de așa zisă protecție a tratatului de la Trianon, caută să se prevaleze toți aceia care de fapt au proprietăți aici, însă domiciliază în Ungaria.

E bine de lămurit acest punct.

Tratatul vorbește de cei ce domiciliază de fapt aici la noi, nu și de cei ce domiciliază în Ungaria și

curi poate că în todeauna au domiciliul acolo. Aceia n'au nevoie de opțiune, ce declarațiune de obținere trebuie să facă cel ce domiciliază de fapt în Ungaria.

Acela este cetățean ungar de fapt și de drept, chiar dacă are moșii aici la noi (paragraful 19 din articolul L. a colecției legilor țării din anul 1879, despre dobândirea și pierderea cetățeniei în statul Ungar).

În privința celor domiciliași aici, nici măcar nu trebuie pusă chestia cetățeniei, atâta vreme cât nu există un act de obținere. Conform dreptului internațional, prezumția este că cei domiciliași în teritoriul anexat sunt de drept cetățeni ai statului, anexant, și în cazul acesta nu pot invoca tratatul de la Trianon chiar dacă ar fi să i-se dea interpretarea ce voiesc să i o dea.

Situația de absenteist este atribuită pe baza unei stări de fapt: „că a lipsit din țară”. Aceasta stare de fapt este lăsată la aprecierea instanței de fond și trebuie motivată.

O chestiune, care nu se poate zice că este de puțin interes, și care se prezintă, este, dacă absenteistul înstreinând proprietatea sa, sau trecând sub formele legale proprietatea sa, altei persoane, proprietatea mai este supusă rigorilor de expropriere prevăzută de art. 6, al. c) al legii.

Bine înțeles, dacă un absenteist, trece proprietatea altui absenteist, rigorile sunt aceleași.

Dar dacă absenteistul, trece proprietatea unei persoane, căreia nu i-se poate imputa starea de absenteist? Ce persoană trebuie discutată? Vechiul sau noul proprietar?

Art. 3 din lege zice: „Moșiile și părțile de moșii expropriabile, potrivit legii de față sunt lovite de indisponibilitate, în tot cea ce privește aplicarea legii, din ziua de 1 Decembrie 1918” și art. 3 din regulament explică ce înțelege ori ce înstreinare, donațiune, desmembrări, sau ori ce altă dispozițiune.

A înțeles legiuitorul să anuleze toate aceste înstreinări, ce s'ar mai face? Nu! Aceasta o spune categoric și nu se înțelege de cât că exproprierei nu i-ar putea fi o piedică aceste acte. Trebuie să se pue un principiu și o dată fixă, a stărei normale de împrejurări, față de fraude și de o situație împusă de starea de război.

În timpul războiului s'a speculat, nevoia, suferința de către cei cu soartă fericită, procurându-se o perturbare în competență.

Cu un cuvânt legiuitorul a voit să facă exproprierea luând de bază situația juridică a proprietății din momentul zilei de 1 Decembrie 1918 nu alta ce s'ar fi creiat mai târziu și nici situația juridică a proprietarului și aceasta rezultă în mod precis din art. 2, 3 și 4 din lege.

Așa pusă chestia nici vorbă că starea de absenteist nu intră, în prevederile articolelor 2, 3 și 4. În primul rând că starea de absenteist este o Calitate a proprietarului este o situație legală de persoană, nu de proprietate și în al doilea rând această situație o cercetează legea, în intervalul de la 1 Decembrie 1918 până la 25 Martie 1921; deci este o situație care nu a existat la date de 1 Decembrie, ba ceva mai mult abia a doua zi începe să se formeze și nu devine perfectă de cât la data de 25 Martie 1921.

Urmează de aci că starea de absenteism, trebuie

discută față de proprietarul din momentul exproprierei, nu de vechiul proprietar.

Ca să întărim și mai mult soluțiunea aceasta, să vedem ce s'ar întâmpla, dacă sar, admite soluțiunea învrsă adică dacă, față de o transmitere de proprietate, trebuie să judecăm absenteismul în persoana vechiului proprietar.

Jață un proprietar, care a stat în față de la 1 Decembrie 1918 până la depunerea actualei legi, care înainte de expropriere, vinde proprietatea sa unui strein sau unuia căruia s'ar putea zice absenteist, sau care de fapt a și fost expropriat ca absenteist. Nu este așa că ar fi mai norocos de cât cetățeanul român, și care poate că toată viața a fost agricultor?

În sensul soluției ce susținem, nici odată o moșie nu va putea intra în mâinile unui strein sau absenteist.

J. Mănescu

președinte de senat la Curtea de Apel Cluj

Diviziunea dreptului în drept public și privat

C. Rotteck ¹⁰⁾ unul dintre cei dintâi scriitori, care a dat o lucrare sistematică despre filosofia dreptului pozitiv, după multe argumentări ajunge la convingerea, că nu poate trata materia sa decât luând de bază diviziunea dreptului în drept public și privat. Nota originală pe care o arată lucrarea sa reesă din următoarele împrejurări.

El nu vede în diviziunea dreptului în drept public și privat o simplă chestie de metodă. Diviziunea are, după părerea sa, și o însemnătate practică. Deosebirea privește „cauza internă a dreptului, cu alte cuvinte valabilitatea și continuitatea lui“.

În această ordine de idei găsește, că deosebirea între cele două drepturi este esențială. Dreptul „privat“ își are „baza sa proprie și este încredințat Statului numai pentru apărare și validitate“. În schimb dreptul „public“ își are originea în Stat și se bazează „parte pe natura contractului cetățenesc, parte pe voința liberă a comunității cetățenești“. Dreptul public este condiționat de aceste împrejurări, pe când dreptul privat bazându-se „pe natura singularicilor oameni sau persoane juridice și pe voința celui îndreptățit“, este „independent de voința comunității“.

Cum se vede deci Rotteck a fost, în formularea principiilor sale, sub impresia teoriei individualiste a Statului. El vede în dreptul privat drepturi omenești inviolabile și imprescriptibile, existente chiar și afară de viața de Stat. Pe când dreptul public își are originea sa exclusiv în viața de Stat. O părere cât se poate de greșită. Oricât ar fi de greu să stabilim adevărul asupra originii dreptului și a Statului, azi nu se poate afirma cu seriozitate, că ar exista drept în afară de viața de Stat și că dreptul poate avea alt izvor decât conștiința de drept a unei Națiuni, manifestată prin diferite forme acceptabile și obligatoare.

Baza diviziunii formulată de Rotteck fiind inacceptabilă, cade de la sine, și diviziunea însăși. Imperfecțiunea și netemeinicia diviziunii sale o dovedește și constatările ce le face când zice: „es vermischet sich sehr oft bei einem und demselben Recht die Natur beider“ și mai departe „ein und dasselbe kann in

einer Beziehung Privatrecht und in der andern ein öffentliches sein“. De confuzia aceasta nu este nici o nevoie. Ea dispăre în momentul, când părăsim diviziunea artificială a dreptului.

Fr. Julius Stahl ¹⁰⁾ găsind diviziunea dreptului în drept public și privat ca naturală, încearcă a justifica legitimitatea ei prin „Doppelbeziehung des menschlichen Gemeinlebens“. El cunoaște numai diviziunea bazată pe natura raporturilor de drept. După cum „die einen dienen dazu den einzelnen Menschen zu befriedigen, sein Dasein (natürlich nur so weit es Element des Gemeinzustandes ist) zu vollenden“, avem dreptul „privat“, și întrucât „die andern (dienen) dazu die Menschen gemeinsam zu beherrschen, sie zu einem Gesamtdasein zu verbinden, dieses als solches zu vollenden“ avem dreptul „public“. Mai departe zice: „Die Verhältnisse des Privatrechts sind sonach Integrität und Freiheit der Person — Vermögen — Familie, die Verhältnisse des öffentlichen Rechts sind Staat und Kirche“.

O notă distinctă aduce prin urmări Stahl prin deducția diviziunii din natura raporturilor de drept; deci diviziunea sa este bazată pe scopul dreptului. Evident o teorie, care suferă de greșala inițială constatată la Romani. Nu faptul, că dreptul este de aceeași origine și că prin el nu se pot valorifica decât interesele concordante, este hotărâtor după Stahl pentru fixarea caracterului dreptului, ci împrejurarea că omul putea sta în viața de Stat în două rapoarte de tot opuse ca scop. Evident o părere absolut greșită. Netemeinicia formulei sale o documentează chiar el prin următoarele rânduri: „Das öffentliche Recht umschließt das Privatrecht insofern als letzteres durch Stellung (Mitgliedschaft) im Gemeinwesen bedingt ist und durch die öffentlichen Anstalten (Rechtsverfolgung) die Sicherheits seines Vollzuges erlangt. Dabei haben Recht und Freiheit der Person nicht minder ihre Bedeutung für das öffentliche als für das Privatrecht. Der Mensch ist Mittelpunkt für beide“. O licărire a adevărului, în confuzia generală ce cauzează diviziunea dreptului în drept public și privat fără bază și fără posibilitatea unei delimitări perfecte.

Puchta ¹¹⁾ cu care a susținut Stahl o discuție științifică pe chestia, dacă diviziunea dreptului este a se baza pe deosebirea dreptului sau a raporturilor de drept, prin următoarea formulă a sa: „Im Privatrecht erscheint der Mensch als Einzelner und in seiner Beziehung auf andere Einzelne, im öffentlichen Rechte als Glied der Volksverbindung als Ganzen und in seiner Beziehung auf andere Glieder des Ganzen als solche“ nu justifică întru nimic îndreptățirea unei diviziuni a dreptului în drept public și privat. Împrejurarea, că în ce raport prezintă o regulă de drept pe cineva, nu poate hotări caracterul dreptului, mai ales nu justifică marea diviziune, deoarece atunci dreptul ar trebui să fie de atâtea categorii, în câte raporturi apare omul, considerat ca membru al familiei, al unei societăți culturale, economice financiare, sau al unei corporațiuni oarecare. Aceste raporturi ale omului pot da dreptului o notă deosebită, nu justifică însă diviziunea lui în drept public și privat.

Savigny ¹²⁾ acceptând teoria lui Stahl, bazată pe rapoartele de drept, afirmă, că tot ce are de obiect apariția organică a poporului (organische Erscheinung des Volkes) este drept public, iar totalitatea

raporturilor de drept, cari înconjură pe om, alcătuiesc dreptul privat. Este însă absolut greșită și nu are mai multă valoare decât un joc de cuvinte următoarea formulare a lui Savigny: „in dem öffentlichen Rechte erscheint das Ganze als Zweck, der Einzelne als untergeordnet, anstatt dass im Privatrecht der einzelne Mensch für sich Zweck ist und jedes Rechtsverhältniss sich nur als Mittel auf sein Dasein oder seine besondere Zustände bezieht“. Se pune întrebarea, că, dacă în așa numitul „drept privat“ Statul nu urmărește nici un scop, cum se poate admite dreptul Statului de a stabili, în mod absolut regulile aceluia drept și cum se poate alungi prelinde Statului, ca se garanteze și se valorifice atât regulile absolute a dreptului, cât și acele drepturi, cari se alcătuiesc sub autoritatea Statului și servesc interesul cetățenilor, în definitiv identic cu interesul Statului.

Faptul că dreptul are diferite obiecte, asupra cărora se extinde, nu motivează o diviziune a lui în drept „public“ și „privat“, ci cel mult diviziunea lui științifică, fără însă, ca să se atingă originea și scopul unitar al dreptului.

Savigny însuși recunoaște imperfecțiunea diviziunii sale când amintește de „Übergänge und Verwandtschaften“ între cele două domenii de drept.

Warnkönig¹³⁾ acceptând teoria diviziunii în baza naturii rapoartelor de drept stabilită de Stahl și Savigny, introduce o noțiune deosebită în discuția chestiunii prin faptul, că admite existența dreptului internațional, ca a treia ramură a dreptului. Dreptul internațional se compune din regulile de drept, cari reglementează raportul dintre popoare sau Statele independente. Caracterul de drept al regulilor acestora numai întru atâtă îl putem recunoaște, întru cât Statul pe care îl interesează are puterea constrângerii, altcum dreptul acesta fiind fără valoare reală. Iar întrucât regula de drept internațională se bazează pe autoritatea Statului și poate urma o constrângere, nu se deosebește întru nimica de alte drepturi.

Deși nici cu privire la originea, nici cu privire la scopul, nici în ce privește valorificare nu se poate admite o diviziune a dreptului, Warnkönig încearcă să stabilească o deosebire între dreptul „public“ și dreptul „privat“ pe următoarele considerațiuni.

El zice că drepturile „private“, odată câștigate nu se pot pierde decât din cauzele determinate de regulile de drept, pe când drepturile „publice“ se nasc împreună cu legile, cari le crează și se stâng cu acele legi.

Drepturile publice nu trec în averea persoanei investite cu ele ci depind de puterea Suverană a Statului. Drepturile „publice“ nu sunt la dispoziția exclusivă și absolută a celui îndreptățit, ca bunăoară cele „private“. Drepturile „publice“ nu se pot transmite asupra altora, din care cauză ele trebuiesc exercitate, pot fi declarate chiar obligatoare. Ele nu apără numai interesele „private“, ci și interesele ordinii de Stat. Acest caracter îl au drepturile suveranului, a funcționarilor și a cetățenilor.

Dacă principiile aceste ar putea fi acceptate atunci am avea drepturi absolute în materia dreptului „privat“ cari sunt scoase de sub autoritatea Statului și prin lege nici când nu se pot atinge. Evident astfel de drepturi nu există. Dar nu există peste tot alte drepturi decât cele ce se bazează pe lege sau

pe autoritatea legii. Aceia, cari au dreptul, ca prin stipulațiuni speciale să stabilească regulile unui raport, nu fac altceva decât să creieze regulile de drept, în delegație, sprijininduse pe autoritatea legii. Întru cât Statul, prin organele sale anume instituite, recunoaște caracterul lor de drept și asigură pentru validitatea lor constrângerea, nu dă o însușire nouă dreptului, nici mai multă tărie, decât are oricare regulă respectată și garantată de puterea Statului. Dacă drepturile ar putea avea un caracter absolut, cum am putea admite restricțiile dreptului de proprietate prin exproprieri și rechiziții față de drepturile trecute în „averea persoanelor“. Dreptul, când este exercitat asupra obiectelor proprietății mele sau când votez la alegerea de deputat, este în serviciul aceluiaș interes superior de Stat. Ar fi o greșală fundamentală a deosebi dreptul în baza valorii ce prețuiește în bani.

În tot cazul sunt deosebiri între felurile drepturi sau regulile de drept, aceste nu ne îndreptățesc însă la deviziunea lui falsă în drept „public“ și „privat“.

Glück¹⁴⁾ admitând diviziunea dreptului în drept public și privat în baza obiectului, arată, că dreptul „public“ este cuprinsul unor legi, cari privesc constituția Statului și guvernul, iar dreptul „privat“ se constituie din legile, cari nu se referă la aceste rapoarte. Dacă deci definițiunea negativă a dreptului privat ceace de asemenea nu justifică deviziunea în drept public și privat.

Definițiunea negativă a dreptului „privat“ a adoptat-o și Wächter¹⁵⁾. El arată greșala, care se face la stabilirea definițiunii dreptului privat. „Nicht zutreffend ist die Definition des Privatrechts als des Rechts der Bürger untereinander (denn auch Fremde betrifft das Privatrecht); oder der Verhältnisse der Privaten, denn das Private kann auch öffentliche Rechte haben und der Staat kann auch in Privatverhältnisse stehen (als Fiskus) oder der Untertanen zu einander, denn auch der Regent steht in Privatrechtlichen Verhältnissen“. Aceste constatări se explică din greșala inițială de a stabili un drept „privat“ atunci când unitatea dreptului exclude aceasta. Toate chestiunile ridicate de Wächter primesc o rezolvire naturală, dacă excludem diviziunea dreptului în „public“ și „privat“.

Gerber¹⁶⁾ voind a trata așa numitele „drepturi publice“ îine înainte de toate o necesar, ca să stabilească „deosebirea“ (allgemeiner Gegensatz), care există între drept „public“ și „privat“. Privesc dreptul „privat“ de drept absolut ca și Warnkönig, făcând o noțiune specială prin proclamarea principiului, că „die Familie überhaupt gar nicht vom Privatrechte beherrscht wird“. Stabilește în amănunte deosebirile și arată în continuare, că dreptul public necesită în două direcțiuni sprijinul dreptului „privat“ și anume: a) imprumutată noțiunile sale (expresionile juridice) și b) unele dispozițiune materiale ale sale. În schimb susține, că dreptul public este „der produktiver und gestaltender Faktor des Privatrechts“. În urma unei infracțiuni cu caracter de drept public se pot naște acțiuni de despăgubire cu caracter „privat“. Un drept public se poate transforma în drept privat, cum este cazul încasării impozitelor în caz de anexiune.

Părerile lui Gerber sunt posibile numai desconsiderând originea și scopul adevărat al dreptului. Numai prin ignorarea caracterului identic al dreptului

privat poate ajunge la următoarea concluzie: „Alle öffentlichen Rechte haben ihren Grund, ihren Inhalt und ihr Ziel im Staatsorganismus, in welchem der Volkswille in seiner Richtung auf die Vollendung des Gemeinlebens realisiert werden soll“.

În confuzia generală care s'a creiat în jurul diviziunii dreptului în drept public și privat, merită a fi remarcată constatarea lui *Binding*¹⁷⁾ care spune că: „fiecare normă de drept are un caracter de drept public . . . fiecare violare a unei norme de drept însemnează o violare a dreptului public“. Iată concepția modernă a dreptului, iată fixarea originii sale unitare. Este regretabil numai, că *Binding* n'a tras toate consecințele concepției sale.

O deosebită atenție merită *Thon*¹⁸⁾ care spre a putea defini dreptul subiectiv și-a propus, ca să delimiteze în mod perfect dreptul „public“ de dreptul „privat“.

În urmărirea scopului său arată punct cu punct netemeinicia celor mai multe cauze deosebire între drept „public“ și „privat“.

Asfel nu ne putem baza la stabilirea deosebirii pe natura *regulei de drept*, deoarece fiecare normă de drept exprimă voința comunității de drept (*Rechtsgemeinschaft*) fie că voința aceasta este cuprinsă într-o lege, fie că este creiată pe baza legii. În fiecare normă de drept găsim un imperativ.

(Va urma)

Dr. Romul Boila

Profesor de drept constituțional la Univ. Cluj

JURISPRUDENȚA STABILITĂ

De

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE Complectul pentru Ardeal și Bucovina

Secțiunea I. Ardeal

Expropriere. Contract de vindere-cumpărare a unui bun imobil în întindere peste 10⁰ jugăre. Ordonanța Consiliului Dirigent No. 1149 A. Valabilitatea vânzării, întrucât nu zădărnicește efectuarea reformei agrare și nici n'au de scop eludarea citatei ordonanțe (art. 3). Caracterul provizor al ordonanței. Starea faptică defectuoasă. Dizolvare. (Decizia No. 148/922).

Competință. Acțiunea având de obiect o pretențiune bănească. Competința instanței de recurs determinată de valoarea acțiunii. Incompetența, în speță, a Curții de Casație. (Deciziunea No. 103/922).

Întreținere provizorie. Proces de divorț. Așezarea și întreținerea copiilor. Atribuția instanței la care e pendinte cererea de divorț. Omisiunea instanței chemate a judeca acțiunea pentru întreținere de a constata dacă procesul de divorț a decurs deja între părți. Omisiunea esențială. Excepțiune dilatorie care are a se observa din oficiu. §. 522 al. 2. §40, §1 h. 671, 674 pr. civ. Dizolvare. (Deciziunea No. 211/922).

Revendicare. Stare faptică stabilită de prima instanță. Referirea instanței de apel la motivele și starea faptică expuse în sentința apelată, fără o precizare a lor amănunțită. Fapte noi invocate în apel, asupra cărora instanța de fond nu se pronunță. Violarea §. 270 și 401 pr. civ. Dizolvare. (Deciziunea No. 236/922).

Cărți funduare. Neîndplinire de contract. Nesolvirea prețului imobilului vândut. Proces de despăgubire. Abzicerile dela drepturile din contract. Stare faptică stabilită conform regulilor de drept formale și materiale. (Deciziunea No. 238/922).

Contract de exploatare. Exploatare de locuine. Proces intențat

pentru prelungirea acestui drept. Termen convenit de părți. Prolungirea lui prin buna înțelegere a părților. Continuarea exploatații în decursul războiului. Lipsa de forță majoră. Neadmisibilitatea prelungirii mai departe a termenului de exploatare, indiferent dacă ar fi, s'au nu daunătoare celeilalte părți contractante. (Deciziunea No. 239/922).

Secțiunea I. Bucovina

Acțiunea pentru invalidare de testament. Eroare în stabilirea procesului. Motiv de revizune neexplicit desvoltat. Aprecierea instanței de fond. §. 503 pr. civ. Renunțarea la moștenire. Caracterizarea ei juridică. Aplicarea art. 1278 c. civ. austriac. Substituțiune fideicomisară cu instituție condițională. Când se consideră ca nulă renunțarea la moștenire. Interpretare greșită. Stingerea dreptului de substituțiune prin renunțare. Greșită aplicare a §. 272 pr. civ. Efectele înscrierii ei față de terți și față de părțile contractante. Greșită aplicare a §. 158 proced. voluntară cu privire la aceeași înscriere. Înțelesul de aplicare a §. 561 c. civ. austriac în ce privește renunțarea la dreptul de ereditate. Lipsa unei convențiuni cu lăcătorul de moștenire. Raportul dintre moștenitorul sau legatarul fiduciar și cel fideicomisar. Neaplicarea §. 1278 la acest raport. Condițiune de supraviețuire cu caracter suspensiv. Valabilitatea transacțiilor dintre moștenitorul fiduciar și cel fideicomisar privitoare la moștenire. Dreptul proprietarului de a dispune liber, consacrat de §. 362 cod. civil. Restricțiuni prevăzute de testament. Când se consideră că conțin o nouă substituțiune fideicomisară în sensul §. 610 c. civ. Plângerea de greșită regulare a obligațiunii de probare §. 505 al. 4 pr. civ. Plângerea privitoare la greșită aplicare a §. 272 pr. civ. Deducțiuni logice ale instanței de fond și apreciere juridică exactă. Inadmisibilitatea de noui dovezi în instanța de revizune §. 564 al. 2 și 503 al. 4 pr. civ. (Deciziunea 101/922).

Decizia No. 148—1922. Ardeal Dosar No. 1757—1922.

S'a luat în cercelare cererea de revizune a reclamațiilor Ioan Soptorean și Cons. înaintată contra sentinții Curții de Apel din Târgul-Murăș No. 1921 C. 223—8 în cauza procesuală intentată de dânsii contra intimășilor Dominic Viragh și soția pentru eliberarea unui contract de vânzare-cumpărare.

În lipsa părților: S'a dat ascultare referatului Oral făcut în cauza de dl. consilier Teodor Radu.

Înalta Curte deliberând asupra motivelor cererii de revizune, în urma cărora sentința instanței de apel se atacă din cauza fiindcă nevalabilitatea și nulitatea contractului de vânzare-cumpărare, făcând baza acțiunii s'a constatat în mod eronat primindu-se din ordonanța No. 1149 A. a fostului Consiliu Dirigent, Resortul agriculturii și comerțului, care de o parte la confecționarea contractului nu mai era în vigoare, de altă parte, presupunând vigoarea i s'a dat o explicare greșită.

Având în vedere, că examinând cu deamănuntul dispozițiunile pomenitei ordonanțe și în deosebi dispozițiunea — introductivă, pentru a preveni abuzurile potrivite a zădarnici aducerea la îndeplinirea a reformei agrare, rezultă, că explicarea corectă a dispozițiunii din art. 5 numai așa poate fi, că înstrăinarea acelor lucruri imobile, a căror întindere întrece 10 jugăre cadastrale e oprită întâi alături, întrucât această înstrăinare ar fi potrivită a zădarnici aducerea la îndeplinire a amintitei reforme, adică aducerea la îndeplinirea acestei în conformitate cu legea ce se va aduce privitor la efectuarea reformei agrare și care lege în formă de decret, la confecționarea contractului în chestiune a fost deja adusă și promul-

gată. Mai departe, nici din dispozițiunea art. 7 nu se poate concluda nulitatea și nevalabilitatea din capul locului a unui act, prin care se întrăinează imobile de întindere peste 10 jugăre cadastrale ci numai întrucât prin acela s'ar intenționa eludarea ordonanței.

Având în vedere, că după cum s'a amintit, Decretul lege relativ la reforma agrară, în timpul confecționării contractului era deja promulgat, la judecarea valabilității înstrăinării depuse în acest contract, iar menționata ordonanță precedentă, evident, că n'a putut avea decât un caracter provizor, pentru a împiedeca zădărnicierea înfăptuirii corespunzătoare a reformei agrare, atunci încă numai proiectată, ci în tot cazul trebuiesc chibzuite și dispozițiunile dectului lege.

Considerând, că din dispozițiunile acestui decret rezultă, ca și din legea de atunci votată de corpurile legiuitoare și promulgată deja actualmente — cumcă vânzarea-cumpărarea ce face obiectul acțiunii dacă întrunește formele de validitate trebuie considerată de validă, căci din punctul de vedere al dreptului privat, această vânzare nu e pendentă de chestiunea de expropriere, iar executarea exproprierii se va face la timpul său în baza legii agrare fără considerare la înstrăinarea anterioară.

Considerând așadar, că afacerea de vânzare-cumpărare în chestiune corect nu se poate declara, că fiind nevalabilă și nulă din capul locului și prin urmare plângerea reclamantilor se arată de motivată.

Considerând în fine, că instanța de apel n'a constatat faptele în baza cărora procesul s'ar putea judeca în fond, pentru aceste motive, în numele legii.

Înalta curte admite cererea de reviziune, înaintată contra sentinții Curții de Apel din Târgu-Murăș No. 1921 C. 225—8 strămutată această sentință și îndrumă Curtea de Apel, că constatănd faptele necesare, să aducă rezoluție în merit, hotărând totodată și în privința speșelor de reviziune, care se stabilesc pentru reclamanți în sumă de 2500 (două mii cinci sute) lei.

Dată și citită în ședință publică azi la 17 Februarie 1922.

Decizia No. 108—1922. Ardeal Dosar No. 666—1921.

S'a luat în cercelare cererea de reviziune prezentată de intimatului din Satu-Mare, ca for apelativ sub No. 1920 C. a. 2803—7, în procesul intentat de reclamantul Desideriu Lazar pentru 8221 coroane 84 fileri.

După referatul oval al dlui cons. dr. I. Nemet. Considerând, că în sensul §-ului 525, Înalta Curte numai în acele procese decide ca instanța supremă, care fără considerare la limita valorii aparțin în competența și atribuțiunea Judecătoriei de Ocol și în care valoarea trece peste limita prescrisă pentru Judecătoria de ocol, nefiind întrenite însă aceste condițiuni, petiția de reviziune are a fi rezolvată de Curtea de Apel.

Din aceste motive, în numele legii. Înalta Curte trimite dosarul Curții de Apel din Oradea-Mare, pentru rezolvare în fond.

Dată și citită în ședință publică azi la 8 Februarie 1922.

Decizia No. 211—1922. Ardeal Dosar No. 556—1921.

S'a luat în cercelare cererea de reviziune a intimatului Ladislau Györgyei, înaintată contra sentinței Tribunalului Sighetul-Maramureșului No. 1920

C. a. 1150—7, în procesul intentat de reclamanta soție a intimatului născ. Maria Businkoy pentru întreținere provizorie, în lipsa părților s'a ascultat referatul dlui consilier I. Radu.

Înalta Curte, deliberând în cauză.

Luând în considerare dispozițiunile § 21 al 3. al lezei LIV—1912 și § 674 art. de lege I din 1911, conform cărora hotărârea în privința așezării și întreținerii copiilor minori, întrucât între părinții acestora procesul de divorț nu s'ar fi intentat încă, însă aceștia trăiesc de fapt despărțiți fără a se fi înțeles în privința aceasta, aparține în atribuțiunile autorității pupilare, iar întrucât acțiunea de divorț s'ar fi intentat deja, atunci aparține atribuțiunii instanței care procedează în procesul de divorț, dar nicidecum nu cade în atribuțiunea Judecătorului de ocol.

Considerând, că așadar în privința acelei părți a acțiunii prin care se cere judecarea întreținerii pentru 3 copii minori, este întemeiată excepția dilatorie prevăzută de § 180, punctul 3, P. c. care conform dispozițiunii finale din acest paragraf, deja de instanțele de fond trebuia observată, iar conform dispozițiunilor combinate și depuse în § 540 și § 522 alin. 2 P. c. trebuie observată și de instanța de reviziune din oficiu.

Considerând mai departe, că conform espunării reclamantei aflată în procesul verbal conținând acțiunea ei între părțile din proces ar fi decurs și proces de divorț, deja la intentarea acestei acțiuni, iar instanțele de fond în privința această au omis a constata faptul.

Considerând, că constatarea faptului dacă procesul de divorț în adevăr a decurs deja între părți în epoca înaintării acțiunii, este esențial din dect punct de vedere, fiindcă presupunând în privința aceasta o constatare pozitivă, în privința dispozițiunilor §§ 16 și 674 alin. 1 și relativ la partea această acțiunii, prin care se cere întreținerea de soție provizorie, subversa susmenționată excepție dilatorie care are a se observa din oficiu, în orice perioadă a procesului. Anume prin § 1, punct 2 h. P. c. se dispune astfel, că procesele intentate pentru îndăjtinere provizorie de soție, numai într'atâta aparțin atribuțiunile Judecătoriei de ocol, întrucât nu sunt îndreptate instanței care judecă procesul de divorț, iar prin dispozițiunea inițială a § 671, aceste procese după intentare acțiunii de divorț, sunt îndreptate instanței care judecă acest proces. Și având în vedere, că atribuțiunea instanței de divorț în privința această este satorită fără considerare la valoarea obiectului de proces, ținând seama și de dispozițiunile § 10 P. c. rezultă, că fiind bozată menționată excepție dilatorie și aci ar trebui luată în considerare din oficiu.

Considerând, în fine, că deși cererea în reviziune în parte deja acum a fost urmată de succes, totuși în ce privește suportarea tuturor speșelor procesuale corect se va putea hotărâ numai la judecarea asupra întregei acțiuni.

Pentru aceste motive, Înalta Curte, în numele legii. Sentința Tribunalului Sighetul-Maramureșului No. 1920 C. a. 1150—7, în partea prin care se judecă întreținere pentru cei minori ai părților o scoate din vigoare și în aceasta privință admite acțiunea, iar în partea relativ la judecarea întreținerii provizorie de soție o disolvă și îndrumă Tribunalul, că pe lângă ascultarea părților să stabilească faptul, dacă celor dezvoltate mai sus în motive, să aducă o

nouă rezoluție dispunând deodată și în privința suportării șeselor de proces, apel și reviziune, care din urmă se stabilesc pentru intimat în suma de 50 (cincizeci) lei.

Data și citită în ședință publică, azi la 3 Martie 1922.

Decizia No. 236—1922. Ardeal Dosar No. 474—1921

S'a luat în cercetare cererea de reviziune a reclamantei văduva lui Berko Solomovits născ. Pesejäger înaintată contra sentinței Tribunalului Sighetul-Maramureșului No. 1920 Pf. 968—25 în procesul intentat contra intimatului Iosif David Solomovits și consojii pentru proprietatea unui imobil.

În lipsa părților s'a ascultat referatul oral al dlui consilier T. Radu.

Înalta Curte deliberând asupra motivelor cererii de reviziune bazate pe violare de drept formal și material.

Având în vedere, că Tribunalul ca instanță de apel confirmând sentința respingătoare a Judecătoriei de ocol, în motivele-i s'a restrâns a se referi la motivele sistării faptice expuse în această sentință, iar Judecătoria de ocol, constatarea faptelor o face prin simplă referire la actele alăturate dosarului, la arătarile martorilor și la expunerile părților fără a indica amănunțit și preciza, ce fapte, prin ce părți, ce hârtie și căror dosare alăturate, prin fastuena căror martori și prin ce fasiune a martorilor, în fine prin ce expuneri ale părților din proces și prin expunerile cărei parte le-a aflat de adevărat.

Considerând mai departe, că reclamantă în apelul înaintat contra sentinței Judecătoriei de ocol, învoacă fapte noi indicând nouă robe și susținând și recredință a intervenientului Avram Ianovits, iar instanța de apel în privința celor expuse în apel de loc nu s'a pronunțat.

Considerând astfel, că în baza stărei faptice stabilită de instanțele inferioare cu neglijarea dispozițiilor §§ 270 și 401 P. c., în procesul de față nu se poate decide.

Pentru aceste motive în baza § 543 P. c., în numele legii.

Înalta Curte disolvă sentința Tribunalului Sighetul-Maramureșului No. 1920 Pf. 968—25 și îndrumă acest Tribunal, că după ascultarea părților și luare unei eventuale noi proceduri de dovedire să aducă nouă sentință, constatănd faptele și pronunțându-se relativ la neadmiterea ori-cărei propuneri a părților în privința procedurii de dovedire, amănunțit motivat și hotărând totdeodată și a supus suportării șeselor de reviziune, care se statoresc pentru reclamantă în suma de 100 (una sută) lei.

Data și citită în ședință publică, azi la 10 Martie 1922.

Decizie No. 238—1922. Ardeal Dosar No. 561—1921.

S'a luat în cercetare petitul de reviziune prezentat de reclamantul Francisc Friedmann în contra sentinței Curții de Apel din Târgul-Murăș No. C. 256—9/1920, în procesul intentat contra intimatului Ludovic Marton, pentru îndeplinire de contract.

S'a prezentat pentru reclamant dl avocat dr. Ioan Nescan.

S'a dat ascultare referatului oral făcut în cauză de către dl consilier dr. I. Nemet.

Curtea deliberând, asupra motivelor din cererea de reviziune invocată pe baza §-ului 334 din proc.

civ. — în care reclamantul atacă sentința Curții de Apel susținând, că Curtea de Apel cu violarea regulilor de drept a anulat sentința forului prim, și a respins acțiunea reclamantului introdusă pentru judecarea dreptului de proprietate și posesiune asupra realităților cuprinse în cărțile funduale: comuna Retyi No. 95, comuna Bikişfalva No. 910, comuna Sepsimagyaros No. 346 în favoarea lui Andrei Andor, — pentru că reclamantul întru toate a satisfăcut contractul interimar încheiat între părțile litigante la 3 August 1910 și astfel este îndreptățit a cere îndeplinirea contractului dela intimat, care n'a satisfăcut, — cere anularea sentinței instanței de fond — și admiterea acțiunii.

Văzând apoi motivele sentinței Curții de Apel, din care rezultă, că intimatul a remutat în 25 Sept. 1910, la contractul interimar încheiat la 3 Aug. 1910, dar nici reclamanul n'a plătit prețul imobilului până la data de 11 Februarie 1911, ba încă în luna Noembrie 1910 a fost intentat proces de despăgubire contra intimatului pentru neîndeplinirea contractului.

Considerând, că Curtea de Apel fără violarea regulilor judiciare a stabilit starea faptică în baza recunoștinței părților și dovezilor din proces și că e regulă materială de drept, că dacă partea contractantă fără a și fi rezervat dreptul stipulat în contract, în loc de îndeplinirea contractului, ridică pretențiune de desdăunare, prin aceasta, fără dovedirea contrară e a se considera decăzută de dreptul din contract. Astfel nu violază dispozițiunea Curții de Apel nici regule formale, nici regule materiale, pentru că reclamantul trebuia să satisfacă contractului până în 11 Februarie 1911 în sensul stipulațiunii din contract, ce el însă a emis, iar ridicarea valorilor din interval pe lângă cele desfășurate mai sus, nu este conelu deulă: din aceste motive, în numele legii.

Înalta Curte nu admite petitul de reviziune prezentat de reclamantul Francisc Friedmann, în contra sentinței Curții de Apel din Târgul-Murăș, No. Civ. 256—9/1920 și obligă pe reclamant a plăti intimatului în termen de 15 zile sub greutatea de execuțiune 2000 (două mii) lei cheltueli de revizune.

Data și citită în ședință publică, azi 13 Martie 1922.

Decizia No. 249—1922 Ardeal Dosar No. 575—1921

S'a luat în cercetare cererea de reviziune a reclamanților Samuilă Krausz și Solomon Kornbaum înaintată contra sentinței Curții de Apel Oradea-Mare No. 1919 C. I. 1146—11 în procesul intentat contra intimatului oraș Baia-Mare pentru prelungirea dreptului de exploatarea lumelor.

S'a ascultat referatul oral al Dlui Consilier T. Radu.

Înalta curte, deliberând, asupra motivelor cererii de reviziune, prin care atacându-se și starea faptică stabilită de către instanța de fond, se gravaminează în deosebită că această instanță cu violare de norme de drept formal și material, a scăpat din vedere area esculată circumstanță, cumcă prelungindu-se termenul fix din contractul referitor la vinderea lumelor încă înainte cu 2 ani de la început s'ar fi stabilit termenul de exploatare, astfel și prin urmare nu se poate de lătura constatarea acelei împrejurări dacă a subversat forță majoră sau ba:

Mai departe a constatat în contra probelor

produse și oferite, că exploatarea fusese în curs de deja în toamna anului 1911.

Că reclamații în anii 1915 și 1916 ar fi dispus asupra unui număr suficient de lucrători și că prin repetatele prelungiri ale termenului de exploatare s'ar fi cauzat intimatului daune grave și ireparabile.

Considerând, că în speță deși termenul oficial expus în contract cu scadența la 1 Aprilie 1914, reformându-se cu consimțământul intimatului încă cu finea anului 1912, în felul că s'a prelungit până la 1 Aprilie 1916 și că în conferință ca termen stipulat contractual, acest din urmă este a se considera, stăneule în litera voia pășilor a schimba în înțelegere orice parte a contractului.

Considerând, că nici nu se susține din partea reclamantilor că această forță majoră, sau altă ridică ar fi obvenit în decursul termenului stipulat original în contract, recunoscându-se chiar din partea lor că luările de exploatare le-au putut începe încă în luna Decembrie a anului 1911.

Considerând, așa dară, că cu diligență cuvenită puteam conștina lucrările de exploatare în partea termenului ce cade înainte de izbucnirea războiului în așa măsură, că în timpul ce cade în decursul războiului să fi putut termina cu exploatarea și aceasta cu atât mai mult cu cât, după cum și instanță de apel corect a constătat din adersa dela 8 Iulie 1915, alăturată la procesul verbal din ape, — dispunea de atâția lucrători, în cât pentru a le putea da ocupație au cerut chiar și alte soiuri de lemne pentru exploatare, din ce rezultă că nici circumstanțele obvenite în urma războiului, în relație cu obliganțul din contract al reclamantilor nu s'a format astfel, ca să constituie forță majoră.

Considerând că astfel fiind termenul stipulat în contract, în contra voinții intimatului, ca cealaltă parte contractantă, nu se poate prelungi, indiferent, dacă această prelungire ar fi dăunătoare sau nu pentru intimat.

Pentru aceste motive: În numele legii, înaltă curte nu admite cererea în reviziune a reclamantilor înaintată contra sentinței Curții de Apel Oradea Mare No. 1919 C. I. 1146—11.

Dată și citită în sedință publică azi la 13 Martie 1922.

Decizia 101—922

Bucovina

Dosar No. 1754—921.

În procesul reclamantilor Nicolae și Valerian fiii lui Ilie Arionovici din Botoșani reprezentați prin avocatul dr. H. Lupul din Sucava în contra intimatei Valeria Pruncul din Scheia reprezentată prin avocatul dr. Vasile Bodnărescul din Cernăuți pentru invalidarea unui testament.

S'a luat în cercetare reviziunea reclamantilor în contra deciziei Curții de Apel Cernăuți din 11 Mai 1921 Bc. 642/20—5 prin care schimbându-se în parte sentința Tribunalului Suceava din 12 Iunie 1920 Cg. I 950/79—15 cererea din acțiune a fost cu desăvârșire respinsă.

S'a ascultat referatul oral făcut în cameră de între Dl consilier Dr. Z. Mandicevski.

Curtea deliberând. Asupra motivelor de reviziune invocate conform §-ului 503 cifra 3 și 3 din proc. civ. și anume:

Asupra motivului întâi dezvoltându-se acest motiv astfel, că constatările în fapt, că Ilie Arionovici

vici numai o dată s'ar fi exprimat, că fratele său Andrei n'ar fi fost în drept să testeze în favoarea soției sale și apoi că în timpul între anii 1914 și 1916 circulația între România (regatul vechiu și Bucovina) care aparținea atunci fostului Stat austriac) era de tot liberă în contradicție esențială cu actele din dosar, rezultând din depunerile reclamantilor făcute în scop de dovadă; că tatăl lor vorbind de mai multe ori despre testamentul lui Andrei Arionovici jun. totdeauna a declarat că acesta nu fusese în drept să facă testament în favoarea soției sale, iar în ce privește posibilitatea de a reclama dreptul său în timpul între anii 1914 și 1916 deși ar fi adevărat că tribunalul Suceava în acel timp afară de o mică întrerupere în iarna anului 1914—15 a putut să funcționeze regulat, totuși circulația între România și Bucovina n'a fost neimpiedecată, fiind notoriu că regatul României, îndată după izbucnirea războiului mondial în anul 1914 a oprit trecerea peste graniță persoanelor în vârstă de mai puțin decât 40 ani și că altfel trecerea graniței era impracticabilă cu dificultăți trebuindu-se împlini un șir de formalități așa că nimeni fără pericol nu o putea trece, de unde urmează că și tatăl reclamantilor fiind într-o etate înaintată și slab în vederea dificultăților impuse cu trecerea frontierei a putut cu plin drept să se lase în nădejdea că își va putea exercita dreptul său la acțiune încă în launtrul termenului de prescripțiune sub condițiuni mai favorabile.

Considerând, că conform procedurii civile motivul reviziei din §-ul 503 cifra 3 proc. civ. cuprinde exclusiv numai acele cazuri în care după vederile reclamantului la stabilirea faptelor esențiale ale procesului ar fi survenit o astfel de eroare, care cu ajutorul actelor din dosar și conținutului lor nemijlocit s'ar putea constata și înlătură.

Considerând, că o astfel de eroare în stabilirea faptelor procesului de față nici nu reiese din explicațiile reviziei indicate mai sus, nici însuși reclamantii o astfel de eroare n'au susținut, fiind împrejurarea decă Ilie Arionovici, o singură dată sau de mai multe ori s'a exprimat față de copiii săi, că fratele său Andrei n'ar fi fost în drept să testeze în favoarea soției sale, lipsită de orice importanță în proces.

Considerând, mai departe, că aprecierea dovezilor de către judecătorul cognitor în reviziune, nu mai supusă contestării, și că chiar însuși reclamantii în reviziune nu eclud, că tatăl lor Ilie Arionovici, cu toate dificultățile dictate de mersul războiului totuși n'a fost lipsit de posibilitatea în epoca cunoscută a trece granița în Bucovina,

de unde urmează că motivul de reviziune din din §-ul 103 cifra 3 proc. civ. nu s'a dezvoltat conform legii deci nu se poate lua în seamă,

II. Asupra motivului al doilea de greșită aplicare a legii dezvoltat în sensul greșitei interpretări a §-ului 531 și 1278 din codul civil dintre care cea dintâi chiar în redactarea ei anterioară novelării privește renunțarea la moștenire ca un contract cu cel ce lasă moștenirea, de unde urmează cu această dispozițiune se referă numai și numai la renunțării făcute în timpul vieții lășătorului de moștenire.

La instrăinări de orice altfel, deci și la renunțării făcute după moartea lășătorului de moștenire este a se aplica dispozițiune §-ului 1278 cod. civ. care nu admite instrăinarea de cât numai când ere-

delui i-ar fi moștenirea cel puțin revenit, ceea ce în cazul de față nu s'a întâmplat; căci conținând substituțiunea fidei comisară o instituire condițională a eredității resp. a legatorului, renunțarea moștenitorilor, resp. a legatorului fidei comisar înainte de celea revenit moștenirea, adică înaintea decesului moștenitorilor fiduciari după lege e exclusă, deci nulă;

A mai greșit instanța de apel, când a declarat că obligațiune procesuală a reclamanților a aduce dovada asupra faptului, că renunțarea celor trei erezi ca legatori fiduciari s'a făcut unmai mărginit la asigurarea dreptului de substituțiune prin înscriere în registrele fonciare, deci nu cu privire la însuși dreptul, ceea ce nu corespunde principiilor procesuale, conform carora intimata avea să aduca dovada asupra obiecțiilor făcute de ea în contra susținerilor din acțiune:

Gesit s'a aplicat și dispozițiunea §-lui 272 din proc. civ. când instanța de apel din faptele constatate a putut deduce la stingerea dreptului de substituțiune prin renunțare fiind acele fapte numai renunțarea la asigurarea dreptului de substituțiune prin înscrierea în registrele fonciare deducțiunea a minori ad maius nu se poate face, nici nu se poate pricepe cum a putut instanța de apel să declare ca imorală renunțarea la asigurarea dreptului de substituțiune prin înscriere, ce nu au altă urmare de cât că efectul ei e altul în raportul față de persoanele contractante, altul față de terții, ai căror drepturi însă nu sunt periclitate având învedere publicitatea registrelor fonciare.

În fine e greșită și aplicarea §-lui 158 din proc. voluntară care nu zice, de cât numai că judecătorul este obligat a se îngriji de înscrierea substituțiilor în registrul fonciar chiar din oficiu și fără intervenire părții, deci e greșită deducțiunea, că renunțarea porții în drept a cere asigurarea dreptului de substituțiune prin înscriere ar fi inadmisibilă, căci din cererea fonciară introdusă la timpul său de moștenitorii lui Iosif Antonovici sen. rezultă, că dănsii expres au renunțat reciproc numai și numai la asigurarea fonciară a dreptului de substituțiune, ceea ce se dovedeste prin copia certificată a acelei cerei, care gășindu-se ulterior în archiva registrelor dominicale din Cernăuți în procedura înaintea instanței întâi nu s'a putut deduce.

Mai se plânger reviziunea despre e greșită aplicare a dispozițiunii §-ului 610 din codul civil.

Luand în seamă următoarele considerente: dispozițiunea §-ului 551 din codul civil privește precum reese din inscripția la acel § renunțarea la dreptul de ereditate, ce după terminologia legală, ce-i drept în mod valid, nu se poate face, decât printr'o Convențiune sau în parte și aceasta chiar după dreptul anterior novelei III ce se arată din cuvântul „anticipat“ (»im voraus“) al textului vechiu al paragrafului menționat. Putând din preținsul necesar să renunșă la dreptul de hereditate numai față de acela ce lasă moștenirea, e natural, că convențiunea între ei trebuie să fie făcută încă în timpul vieții celui din urmă.

Dispozițiunea §-lui 551 deci nu se poate aplica la cazul de față constatat fiind, că convențiunea nu s'a făcut cu lășătorul de moștenire Iosif Antonovici sen. că mai ales, după moartea lui, între moștenitorii prin testament într'o laltă.

Iar dispozițiunea §-ului 1278 din codul civil, care cuprinde numai cumpărări de moșteniri primite

de vânzător, sau cel puțin revenite lui, nu se poate aplica la raportul între moștenitorul sau legatorul fiduciar și cel fidei comisar. Fiind legatori fidei comisari substituții la caz de moarte a celui fiduciar și numai sub condițiunea supraviețuirii se consideră dreptul legătorilor fideicomisari ca condițional suspensiv, care fiind legatori fiduciari în timpul convențiunii, încă în viață. N'a putut să ia naștere, deci nu poate fi vorba nici de o moștenire, care ar fi deja revenit legătorului fidei comisar.

Cu toate aceste transacțiunile între moștenitorul sau legatorul fiduciar și cel fidei comisar privitoare la moștenire sau la legatul dat lor nu sunt nule, ci mai ales cu plin efect dacă altfel nu există cazul de nulitate. Căci fiind moștenitorul resp. al lucrului legat cu obligațiunea de a lăsa acel obiect moștenitorului adică legatorului fidei comisar împlinindu-se cazul de substituțiune, e evident căci ambii concentrând la sine deplina proprietate asupra acelui obiect în buna înțelegere cu cealaltă parte pot în mod valid să dispună asupra acelui obiect, ci pot să-l înstrăineze, să-l greveze pot și să desființeze restricțiunea prin substituțiune orânduită de testator. Rezulta aceasta din facultatea naturală a proprietarului de a dispune liber de proprietatea sa, principiu consacrat în §-ul 362 cod. civil.

Urmează, că și frații Andrei, Ilie și Iosif Antonovici au putut în mod valid într'olaltă să convină asupra desființării restricțiunii prin substituțiune ce le-a impus testatorul Iosif Antonovici sen. prin testamentul făcut la 4/7. 1875. cu privire la părțile Moșiei Scheia corpul fonciar dominical No. 279, ce le-a lăsat fiecărui din ei și așa să câștige libertatea deplină a proprietății acelor părți și că deci părerea susținută în reviziune cu privire la chestiunea juridică explicată mai sus nu e exactă.

Nu schimbă situația juridică a cauzei nici dispozițiunea testamentului, prin care li se interzice moștenitorilor a testa asupra acelor părți a moșiei Scheia, ce le-au dobândit fiecare din ei în baza acelui testament; căci această prohibițiune, care ar trece din viață fără copii legitim, nu conține o nouă substituțiune fideicomisară conform §-ului 510 codul civil, precum o pretinde reviziunea, ca nu obligă pe moștenitor a lasă moștenirea moștenitorilor săi legitimi, care ar putea să fie chiar numai copii legitimi, înstituindu-se frații într'o laltă cu moștenitorii resp. legatori fideicomisari,

Plângerea reviziunii asupra regulării obligațiunii de probare pretinsă ca greșită, e inutilă, ca nu privește un punct esențial al cauzei nici nu se poate supune unei dezvoltări exacte a motivului de reviziune din §-ul 503 cifra 4 proc. civ.

Asemenea nici expunerile la pretinsa greșită aplicare a dispozițiunii §-lui 272 din proc. civ. care nu conțin, decât plângerea asupra aprecierii dovezilor, ce se pretinde ca greșită, ceea ce conform cu dispozițiunea §-lui 503 din proc. civ. în stadiul de reviziune nu se mai admite. Căci explicând instanța de apel amănunțit și în mod logic motivele pentru aprecierea dovezilor administrate și ajungând eo prin deducțiuni logice la convingerea că convențiunea între cei trei moștenitori Andrei, Ilie și Iosif Antonovici n'a primit numai asigurarea dreptului de substituțiune prin înscriere în registrele fonciare, ci mai ales acel drept însuși la care a renunțat fiecare din ei, în favoarea celorlalți pentru a câștiga libertatea

deplină a proprietății părților bunului Scheia, dela decedatul Iosif Artonovici sen. această deducțiune în fapt, că și ori și a altă stabilire în fapt în stadiul de reviziune nu se mai poate supune examinării prin instanța supremă, nici sub cuvântul greșitei aplicări a §-lui 272 din proc. civ. care dispozițiune cum s'a arătat n'a fost nici de cum violată.

Definițiunea în fapt menționată, în legătură cu vederile juridice explicate mai sus, arată dar exactitatea în esența a opiniei juridice ce a aflat cauza ea la instanța de apel, deci nu mai este eseuțial dacă interpretarea dispozițiunii §-lui 158 din jud. voluntară la Curtea de Apel s'ar fi făcut greșit.

În ce privește dovada prin copia certificată a cererii fonciare introdusă la timpul s'au (în anul 1876) de moștenitorii lui Iosif Antonovici sen. această dovadă nouă adusă numai în reviziune conform §-lui 564 al 2 proc. civ. nu se mai lua în seamă.

Considerând, că precum reese din explicările de mai sus judecarea în drept a cauzei la Curtea de Apel fiind în esență expusă, nici motivul din §-ul 503 cifra 4 nu e fondat, de unde urmează, că revizinea fiind în întregime remotivată este a nu se admite; iar în ce privește cheltuelile de judecată este a se hotărâ conform § lor 41 și 50 din proc. civ.

Pentru aceste motive Curtea decide. În numele legii.

Reviziunea nu se admite, reclamații se condamnă a plăti intimatului până în 14 zile sub sancțiunea execuțiunii două mii cincizeci și șase (2046) lei cheltueli de judecată în instanța a III-a.

Data și citata în camera de consiliu, azi 8 Februarie 1922.

Ordonanțe

MINISTERUL JUSTIȚIEI DIRECTORATUL GENERAL CLUJ

No. 40422.

Către Instanțele judecătorești din Ardeal și Banat

În baza ordinului expres al Dlui Ministru, avem onoare a comunica, că este oprit cu desăvârșire, ca magistrații ori alți funcționari judecătorești se ia parte ca arbitrii (cu plată, gratuit) la judecarea cauzelor de arbitraje, ori să facă propagandă sub ori ce formă pentru arbitraje; față de contravenienți Dl Ministru va lua măsurile cele mai severe pentru a fi scoși din serviciul Justiției.

Știut este, că mulți dintre foștii magistrați unguri din Ardeal, refuzând jurământul către statul Român, după ce le au secat alte isvoare de venit, s'au refugiat ca arbitrii cu frumoase onorarii, încasate din taxele de proces, sprijiniți fiind de comercianții și fabricanții neromâni, înstreinați sufletește cari îi alegeau permanent ca arbitrii în procesele lor. Scopul acelor Dni prin refuzul jurământului era dezorganizarea justiției și compromiterea stăpânirea românească în Ardeal. Din acest motiv nu s'au anunțat la jurământ în cursul organizării Justiției în Ardeal, de cât după invitația din vara anului 1920, și chiar și atunci „corporativ”. În orașele mari au fost adăpostii și mai departe la aceleași fabrici și întreprinderi, ca juriconsulți anonimi, funcționari litulari, salariați și ca organizatori ai arbitrajelor, în cari în cele mai multe cazuri tot ei figurau și în calitate de arbitri.

Pentru abaterea atențiunii de la opera lor și scopul ei, invitau când și când foarte rar, în orașele mari și câte un membru actual al ordinului Judecătorec. Bun pretext erau și greutățile inerente epocii de tranziție a reorganizării Justiției Române în Ardeal, care între alte greutăți, mai avea sa fie și educătoarea la îndeplinire a celei mai mari reforme sociale din epoca noastră a Reformei Agrare și împărțite puterile astfel, de sine înțeles că se resimțea ușor și oare care târâgănie în judecarea proceselor civile, cari erau de mică importanță față de Reforma Agrară, de soluționarea căreia depindea consolidarea și siguranța însuși a Statului. Pentru discreditarea Justiției Române era bine venit pretextul, că procesele comerciale nu pot aștepta multe luni și ani de arândul, că să fie judecate, iar Justiția Română (care era ocupată și cu Reforma Agrară și era și în stadiul începuturilor de reorganizare) nu poate să termine curând acele procese, a căror amânare le produce incalculabile daune în urma fluctuațiilor valutare. Era adevărata o parte a motivelor invoate, care însă se exploatau în mod tendențios pentru discreditarea Justiției Române și pentru asigurarea existenței elementelor subversive Statului Român. Întărirea Justiției Române cere jertfe de la Stat, dar cere și mai mari jertfe astăzi, de la fabricanții și comercianții îmbogațiți în proporții neingăduite de dânsi, în acest Stat românesc, pentru întărirea căruia nu contribuie nici măcar cu taxele de timbre ale proceselor, cari ar urma să le plătească, dacă intențiază procesele la Tribunalele Statului.

Magistrații nu pot sa ia parte la aceste arbitraje, ori să facă propagandă etc. fiind că ori este adevărat ca procesele la instanțele noastre nu se judecă destul de repede, că magistrații fiind supra încărcăți de lucrări, nu au timp fizic să le rezolve, și în cazul acesta nu pot avea timp nici pentru a lua parte la arbitrajiuri, având datoria morală, ca timpul liber întrebuințat la arbitrajiuri să-l utilizeze pentru rezolvarea restanțelor, ori nu este adevărata acela afirmațiune, și în acest caz magistrații nu pot să fie arbitrii ori propagatori ai arbitrajului, certificând prin aceasta indirect și involuntar, că Justiția Românească nu este la nivel, certificat de discreditare dat Justiției Române astfel de însuși magistrații ei, chemați s'o ridice și s'o apere. Este ușor de înțeles ce armă puternică este aceasta în mâna dușmanilor stăpânirii românești, pentru a fi utilizată și exploatăată în scopul ridiculizării și totalei discreditări a Justiției Române.

Magistrații nu pot lua parte ca arbitrii nici din motivul, că legile exprese, ca ei să primească însărcinări de la particulari, ori societăți și alte corporațiuni, cu atâta mai vârtos sunt opriți pe lângă grave sancțiuni disciplinare, să primească onorarii ori taxe pentru asemenea servicii; fapte, cari periclitizează independența și prestigiul magistraturii.

Recunoaștem, că arbitrajul nu poate fi împedat într'un Stat de drept, cu o viață comercială chiar și mai primitivă. Când dezvoltarea acelei instituțiuni însă ia proporțiile și formele arătate mai sus, ea dă motive pentru serioase îngrijorări și nu poate fi încurajată prin participarea chiar legalmente și moralicește inadmisibilă a magistraților la lucrările aceleia.

p. ministru Popp m. p.

Unificare legislativă. Propuneri, Anteproiect de lege balneară elaborat de

Dr. Marius Sturza, Directorul Institutului de balneologie și fizioterapie din Cluj.

(Urmasare)

Deciziunea se va comunica prin inspectorul balnear direcțiunii balneare, proprietarului sursei, și eventual tuturor celor interesați cari au ridicat opoziții și în fine comunei sau comunelor respective.

Toate aceste decizii vor fi publicate în Monitorul Oficial.
Art. 28. În contra deciziunii comisiunii tehnice balneare cei interesați au dreptul să facă apel la comisiunea balneară săpătoră în termen de 15 zile dela data comunicării.

Această comisiune va avea să decidă în cel mult 30 zile asupra apelurilor înaintate.

Art. 29. În cazul când o cerere pentru determinare unui perimetru de protecție a fost înaintată inspectoratului general balnear, comisiunea tehnică balneară poate ordona ca în perimetrul de protecție cerut și până la deciziunea definitivă orice lucrări menționate în art. 23. al acestei legi, să aibă aprobarea prealabilă a acestei comisiuni.

Art. 30. Dacă în decursul unei lucrări aprobate prealabil de către comisiunea tehnică balneară, sau în decursul unei lucrări, care conform art. 24. nu necesită această aprobare, se constată, că sursa este amenințată a fi alterată, comisiunea tehnică balneară poate opri imediat continuarea lucrării începute sau poate da ordine precise relativ la continuarea lucrării sub anumite condiții. Pentru primejdiile iminente și momentane, inspectorul gen. balnear singur poate opri în mod provizoriu lucrările începute, urmând ca această oprire să primească în cel mult 3 zile aprobarea Comisiunii.

Art. 31. Perimetrul de protecție determinat de comisiunea tehnică balneară, poate fi la caz de nevoie lărgit, redus sau chiar și suprimat tot de către această comisiune. Propunerile, sau cererile cu privire la aceasta pot fi făcute de către proprietarul sursei, de către organele polițienești și alte autorități ale statului, dar numai în cazul când isușirile sursei, sau referințele locale s'au schimbat.

Procedurile cari au să fie observate în aceste cazuri, sunt tot cele cuprinse în art. 25—28 ale acestei legi.

Art. 32. Orice lucrări, cari au de scop transpunerea (conductul) unei surse de interes public, sau schimbarea captării ei, trebuie aprobate prealabil de comisia tehnică balneară. Prin deciziunea acestei comisii se vor hotărâ încă la determinarea perimetrului de protecție, lucrările cari pot fi executate pentru o nouă captare și pentru transpunerea sursei, fără ca acestea să trebuiască a fi aprobate prealabil și totdeauna și lucrările cari trebuie să fie executate numai în mod anticipativ.

Dacă sunt temeri motivate că prin executarea de lucrări la o sursă de interes public ar fi periclitată o altă sursă de interes public a unui alt proprietar, acesta din urmă trebuie să fie ascultat înainte de a se da aprobarea prealabilă a lucrărilor.

Deciziunea adusă de comisia tehnică balneară este apelabilă la comisiunea balneară superioară prin Direcția balneară.

Capitol III. Suportarea cheltuielilor.

Art. 33. Cheltuielile necesare pentru decretarea unei surse de interes public și pentru determinarea perimetrului de protecție, le suportă solicitatorul sau intervenientul. Dacă intervenția se face de către organele oficiale ale statului, cheltuielile vor fi acoperite de stat, în sarcina direcțiunii balneare de pe lângă direcția generală a serviciului sanitar. Diurnele necesare pentru deplasările și anchetările la fața locului precum și cele pentru ședințele comisiunii balneare superioare și ale comisiunii tehnice balneare, sunt cele, ce se cuvin funcționarilor delegați la aceste lucrări conform rangului lor.

Cheltuielile ivite în urma opoziției și apelurilor făcute în contra cererilor înaintate și contra deciziunilor aduse de comisiuni, privesc pe oponenți și apelanți.

Capitol IV. Exproprierea.

Art. 34. Dacă vreun proprietar sau uzufructuar întrebuințează o sursă în așa fel, că-i periclitează existența sau îi alterează calitățile, ori o exploatează într'un mod care nu corespunde prescripțiilor salubrității publice, Inspectorul general balnear este îndatorat a soma pe proprietarul sursei să înlăture toate inconvenientele comise până la un termen prescrist.

Dacă proprietarul nu se conformează acestui ordin, în decursul timpului prescrist, sursa împreună cu teritorul din jurul ei, aparținător proprietarului acelei surse și cuprins în perimetrul de protecție, precum și toate imobilele situate pe acel teren pot fi expropriate în favoarea statului.

Pentru expropriere sunt aplicabile toate prescripțiile egii de expropriere în vigoare în teritoriile unde se află sursa.

Exproprierea se va ordona și în cazul, când proprietarul unei surse se va opune, ca sursa calificată de potrivită pentru a fi decretată de interes public, să fie decretată ca atare, sau dacă se va opune a respecta perimetrul de protecție hotărât, ori nu va îndeplini prescripțiile acestei legi.

Inspectorul general balnear este organul care va cere exproprierea din motive de interes public și va fi totodată și reprezentantul statului în decursul a ducerii la îndeplinire a exproprierei.

Capitol V. Sancțiuni și privilegii.

Art. 35. Acei cari vor executa lucrări cari conform art. 23 al acestei legi sunt condiționate de aprobarea prealabilă a comisiunii tehnice balneare, sau cari conform art. 24. trebuie anunțate în mod anticipativ, fără a respecta prescripțiile acestor articole, vor fi pedepsiți cu amendă până la 10.000 Lei și cu închisoare până la 3 luni.

Totodată vor fi constrinși a suporta toate pagubele cari s'ar ivi din neobservarea prescripțiilor acestei legi.

Art. 36. Proprietarul sursei de interes public are dreptul să facă pe teritorul propriu, toate lucrările pe cari le crede necesare, iar pe teritorul din perimetrul de protecție, toate lucrările cari sunt reclamate de interesul sursei, dar toate acestea în conformitate cu prescripțiile art. 23. și 24. al acestei legi.

Art. 37. Pentru lucrările executate pe teritorul străin, în cuprinsul perimetrului de protecție, proprietarul sursei va avea să plătească o justă despăgubire proprietarului străin, dar numai în cazul când prin lucrările făcute acesta a suferit daună.

Desdăunarea se va stabili după bună învoială, neizbutind aceasta, va decide administratorul plasei. Contra hotărârii acestuia se poate face apel în termen de 10 zile la comisiunea tehnică balneară în ultima instanță.

Art. 38. Toate sursele de interes public vor fi supravegiate și controlate de inspectorul general balnear al regiunii respective cu privire la captarea, debitul lor, compoziția lor chimică și fizică și la caz de nevoie vor primi gratuit toate îndrumările necesare și tot sprijinul pentru ca integritatea sursei să nu fie alterată.

Art. 39. Stabilementele surselor și edificiile nou construite ale stațiilor balneare clădite lângă aceste surse minerale și termale și întreținute conform prescripțiilor igienice, vor fi scutite de impozite pe timp de 15 ani dela data punerii lor în funcțiune.

Art. 40. Statul va incuraja construirea de drumuri și căi ferate, va înlesni comunicația, transportul și instalația de poștă, telegraf și telefon în toate stațiile balneare și climaterice decretate de interes public.

TITLUL III.

Capitolul I. Decretarea de interes public a stațiilor climaterice și perimetrul lor de protecție.

Art. 41. Stațiile climaterice, cari în baza observațiilor meteorologice efectuate timp de cel puțin 10 ani dovedesc proprietăți climatice cu efect curativ pentru anumite boale, vor putea fi decretate de interes public și vor putea primi un perimetru de protecție întocmai ca și sursele minerale.

Art. 42. La cererea trimbrată făcută în scopul ca o stațiune climaterică să fie decretată de interes public, adresată Ministerului Sănătății publice, Direcția generală a serviciului sanitar, prin intermediul inspectorului balnear competent, vor trebui alăturate următoarele acte:

a) Observațiile meteorologice din ultimii 10 ani, cuprinzând măsurile termometrice, barometrice, igrometrice, ombrometrice, anemometrice (iușala și țaria vânturilor) precum și durata insolăției;

b) O schiță despre situația geografică, geologică și topografică a stațiunii;

c) Relațiile igienice, de salubritate și de comunicație ale stațiunii (șoselele, apa potabilă, latrine, canalizare, etc.);

d) Raport medical din partea medicului stațiunii, sau al unui medic oficial din localitate asupra particularităților climaterice ale stațiunii, cuprinzând indicațiuni precise despre rezultatele obținute în terapia anumitor maladii în stațiunea respectivă.

Art. 43. Cererile referitoare la decretarea de interes public a stațiilor climaterice vor fi rezolvate din partea Ministerului Sănătății publice, Direcțiunea generală a serviciului sanitar, conform art. 19—22. al acestei legi.

(Va urma)